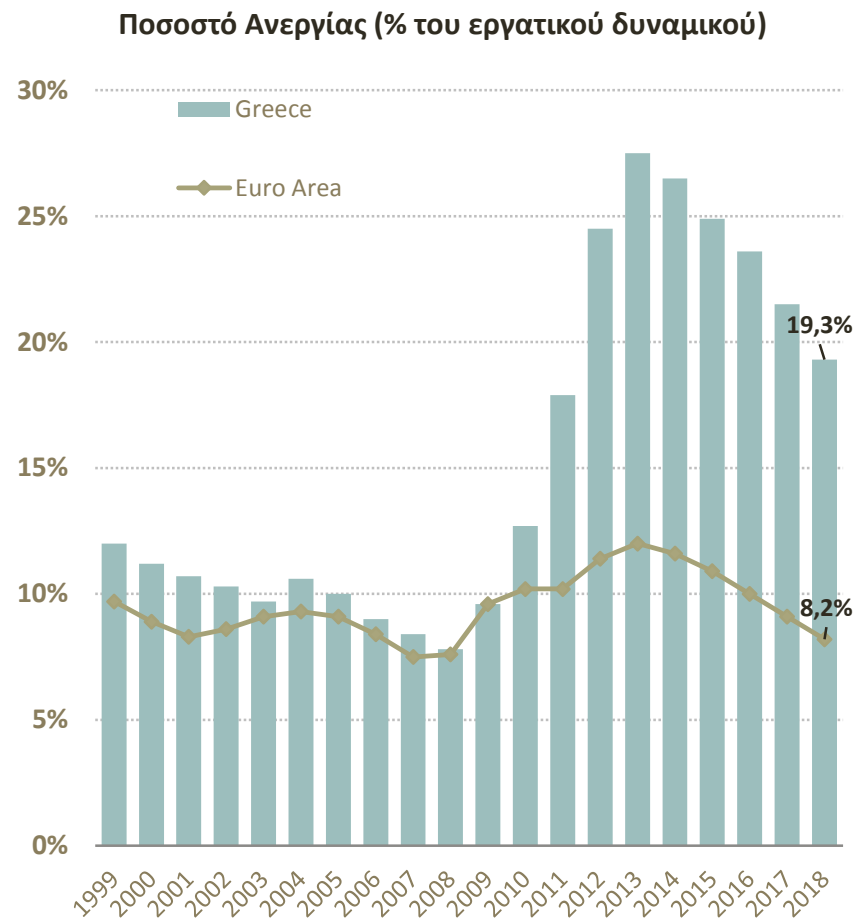
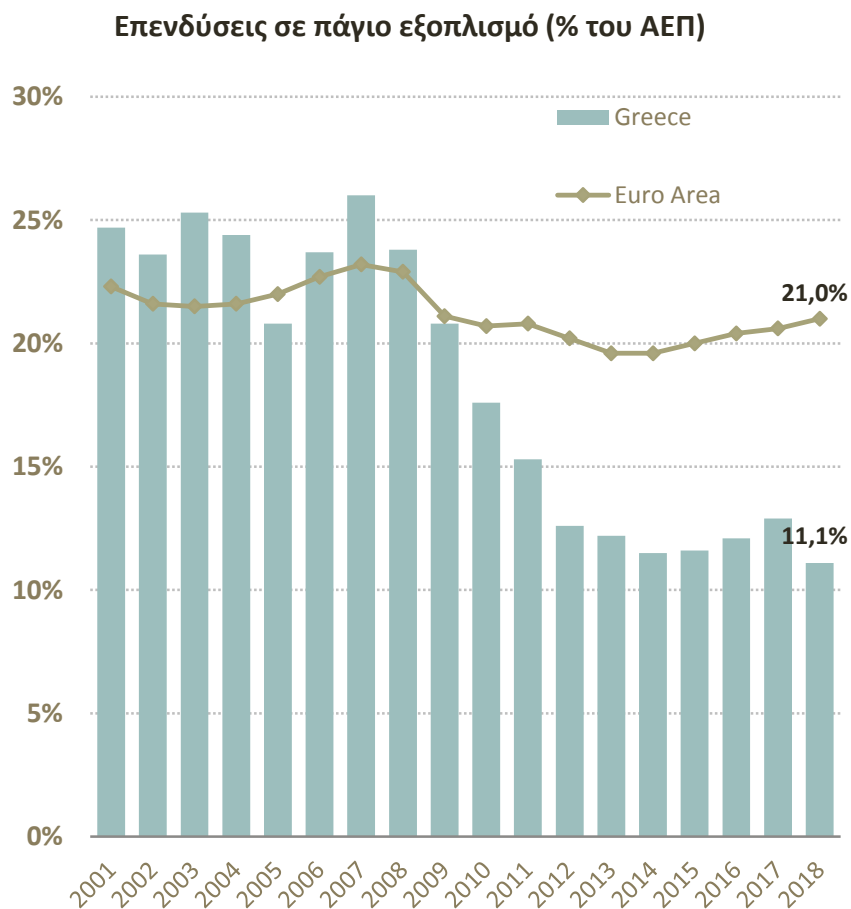

Τάσεις και προοπτικές στην οικονομία
Η ανασύσταση της μεσαίας τάξης
Η μικρή και μεσαία επιχείρηση μεταξύ παλιάς και νέας
οικονομίας

Νίκος Βέττας
Γενικός Διευθυντής,
Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)
Καθηγητής Οικονομικών,
Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
vettas@iobe.gr

e Κύκλος
Η Ελλάδα μετά III: η ανασύσταση της μεσαίας τάξης
Κύκλος IV: Η μικρή και μεσαία επιχείρηση μεταξύ παλιάς και νέας οικονομίας
Αθήνα, 20 Ιουνίου 2019

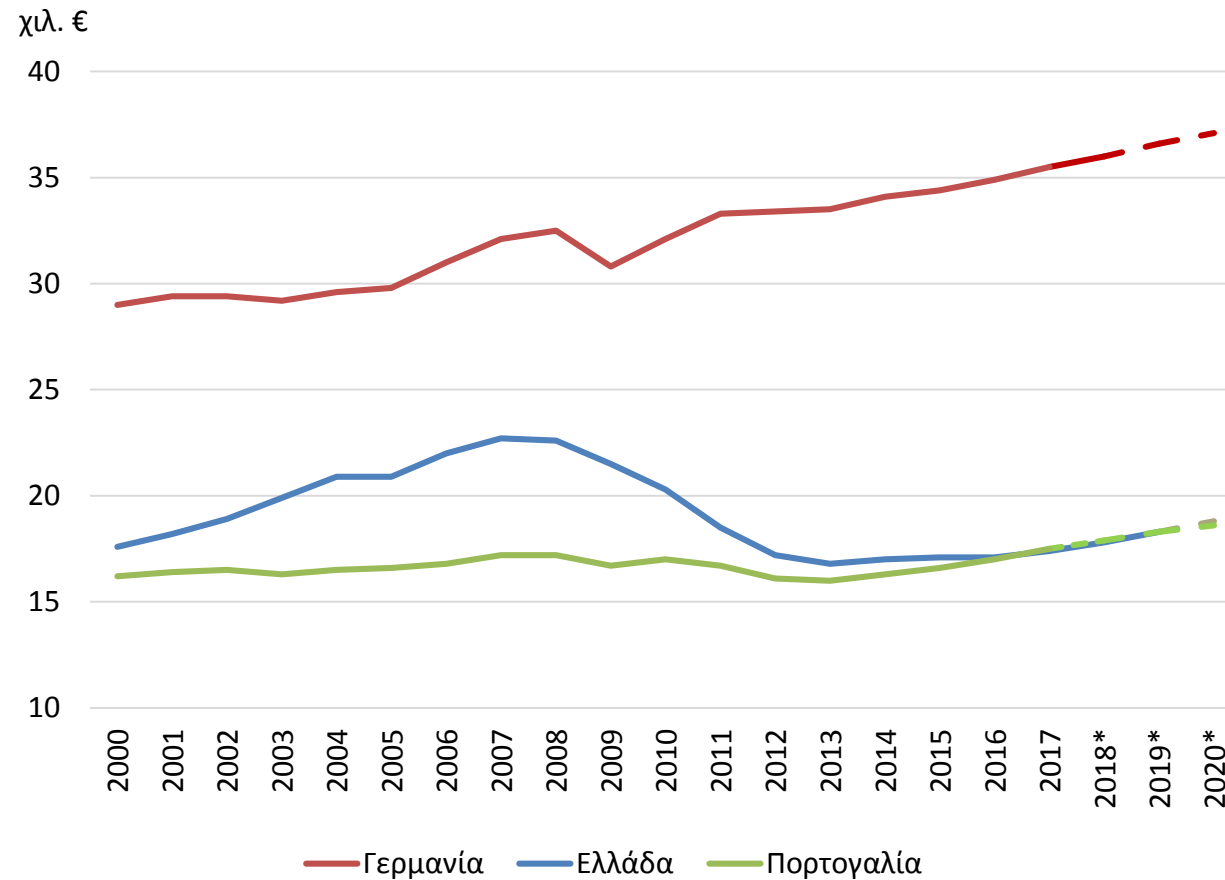
Εξαιρετικά χαμηλές επενδύσεις, εξαιρετικά υψηλή ανεργία

Πηγές: Eurostat/ELSTAT

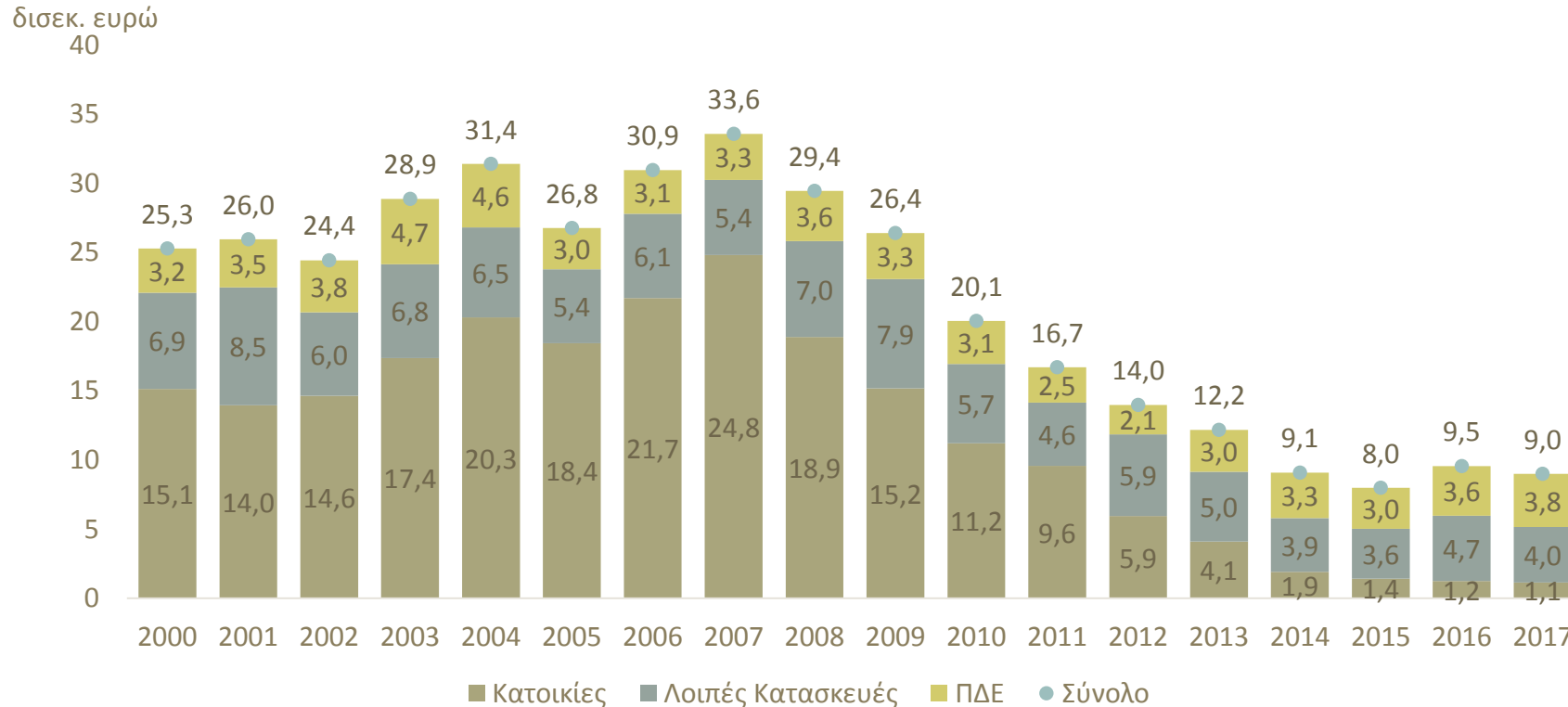
Η ανεργία μειώθηκε, αλλά παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ, σταθερές τιμές 2010

*Προβλέψεις
Πηγή: Ameco database, Ευρωπαϊκή Επιτροπή

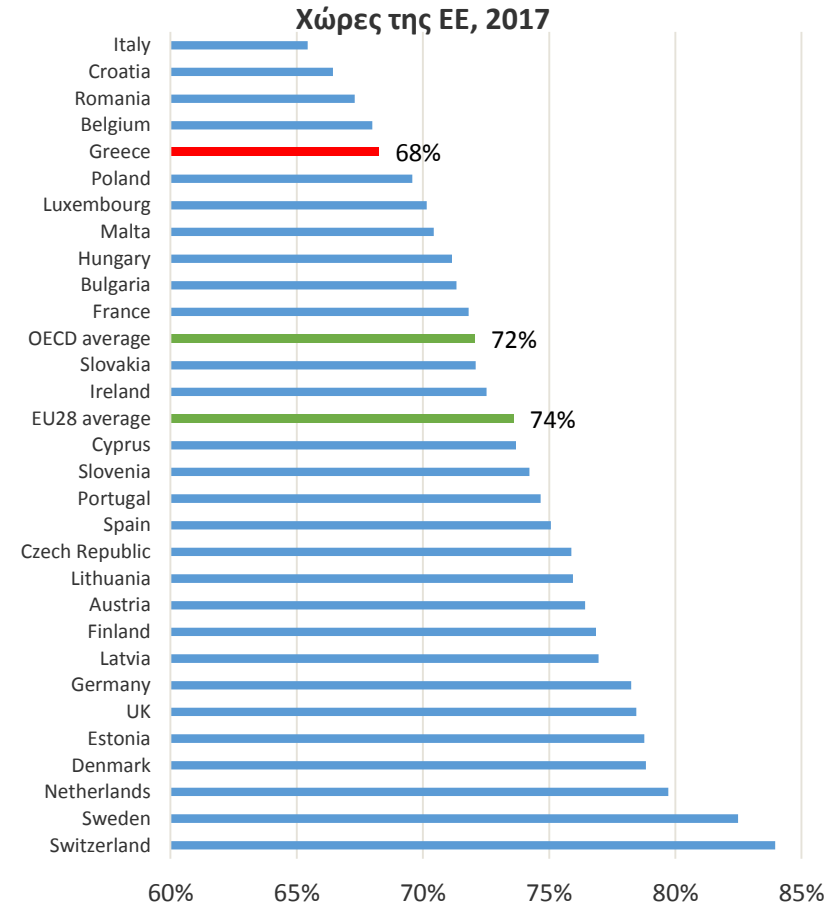
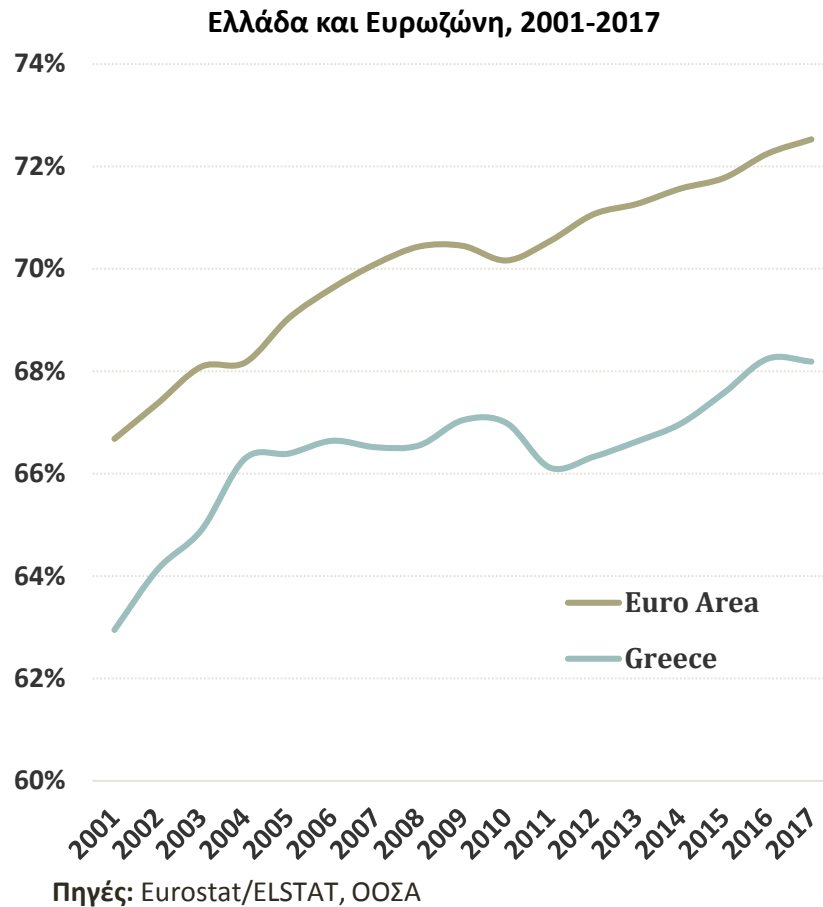
Η συνολική επενδυτική δαπάνη για κατασκευαστικά έργα μειώθηκε από €33,6 δισ. το 2007 σε €9,0 δισ. το 2017 – βρίσκεται δηλαδή στο ¼ του επιπέδου του 2007

- Οι ετήσιες επενδύσεις σε κατοικίες υποχώρησαν κατά 95,4% και διαμορφώθηκαν το 2017 σε 1,1 δισ., έναντι €24,8 δισ. το 2007.
- Επομένως, σχεδόν το σύνολο της πτώσης των συνολικών επενδύσεων για κατασκευαστικά έργα οφείλεται στη συρρίκνωση των επενδύσεων σε κατοικίες

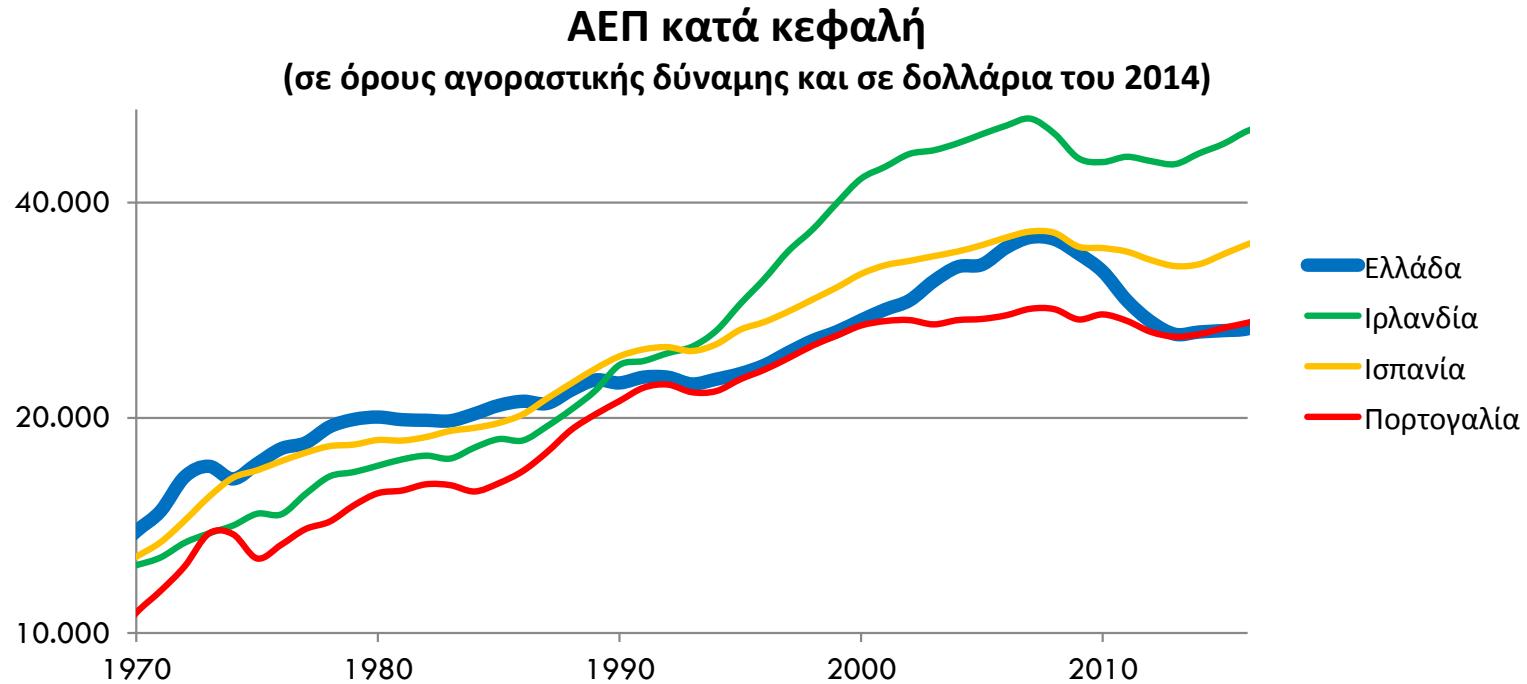
Η συμμετοχή στην αγορά εργασίας στην Ελλάδα είναι συστηματικά χαμηλότερη από άλλες χώρες

Ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας για πληθυσμό 15-64 ετών

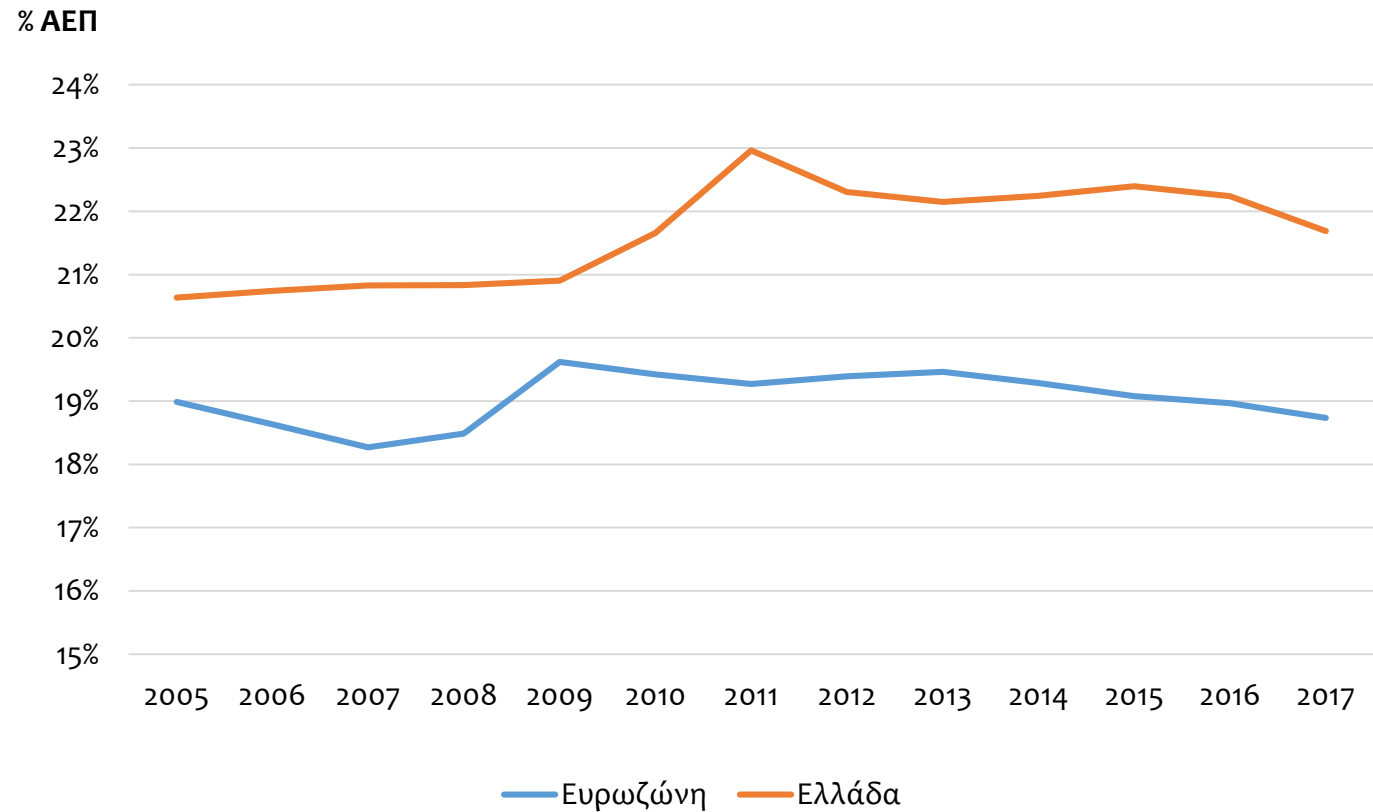
Το ποσοστό συμμετοχής είναι ιδιαίτερα χαμηλό στις γυναίκες (60%) αλλά και στους νέους ενήλικες έως 25 ετών (25%)

ΑΕΠ

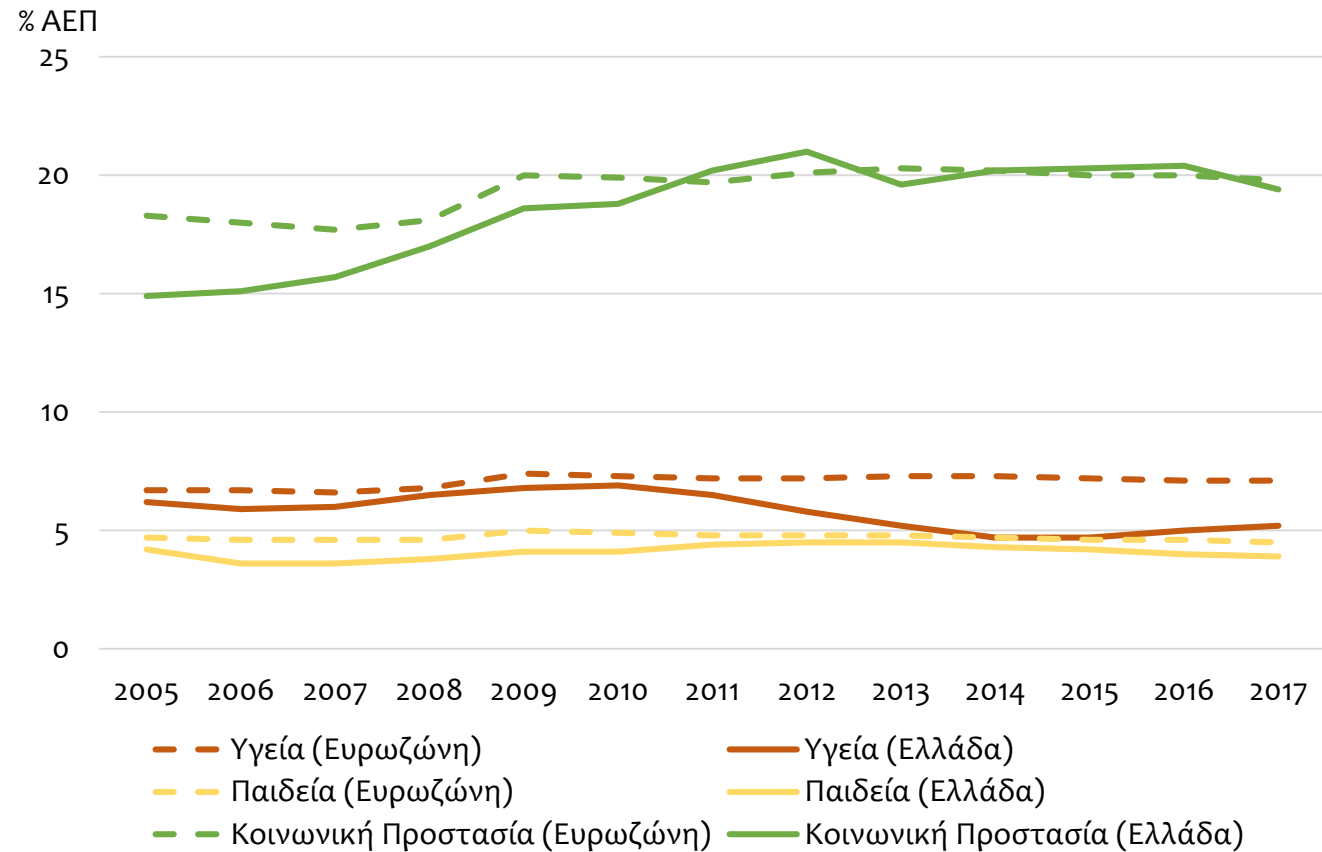
- Η Ελλάδα καθίσταται μια από τις φτωχότερες χώρες στην ΕΕ.
  - ▣ Από 14^η μεταξύ 28 χωρών το 1980, έπεσε σε 24^η το 2018.

Συμβολή δημόσιου τομέα στο ΑΕΠ

* Περιλαμβάνει Δημόσια διοίκηση, Άμυνα, Εκπαίδευση, Υγεία και Κοινωνική εργασία
Πηγή: National Accounts, Eurostat

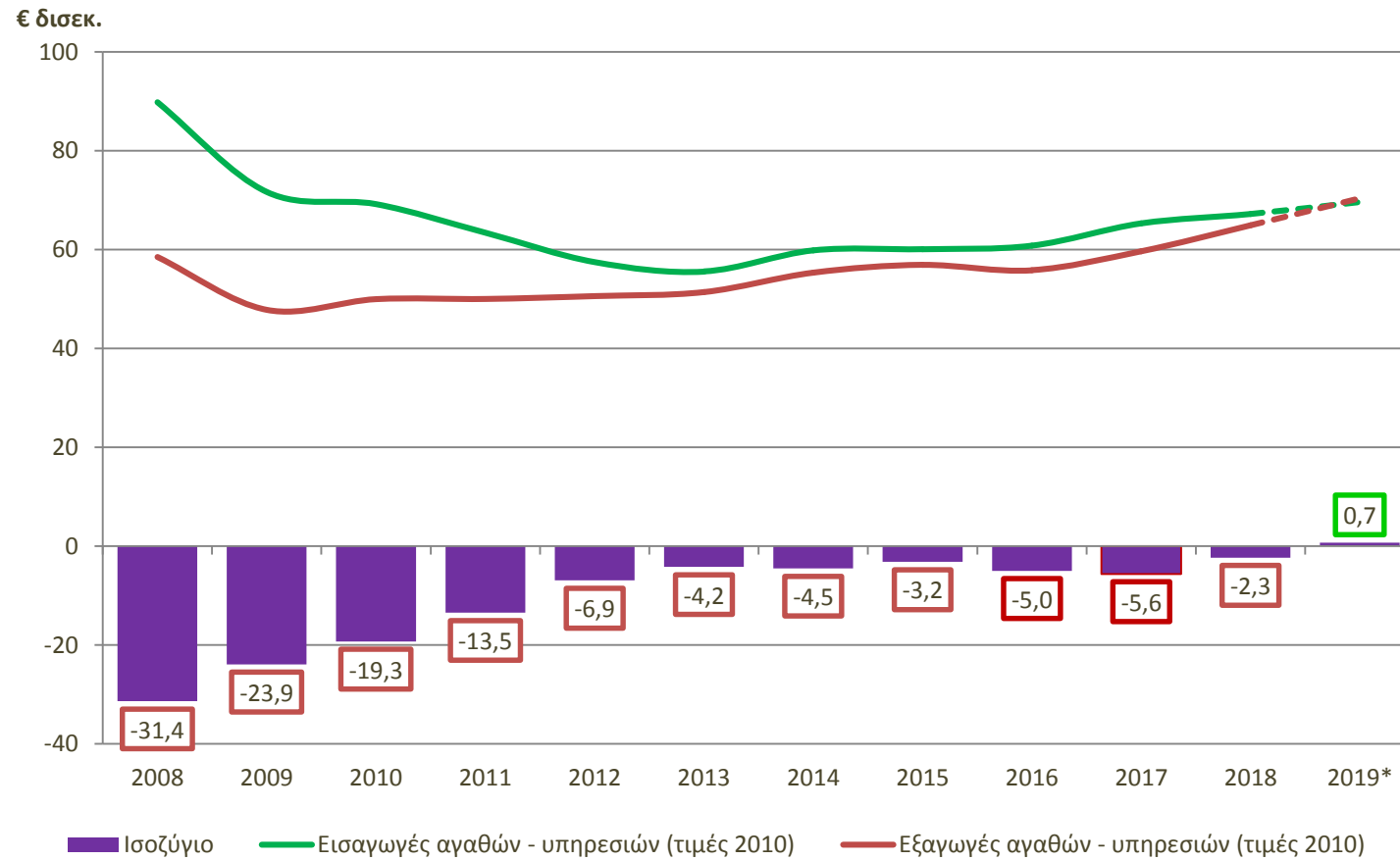
Κατηγορίες κρατικών δαπανών (Ελλάδα – Ευρωζώνη)

ΠΗΓΗ: Government statistics, COFOG, Eurostat

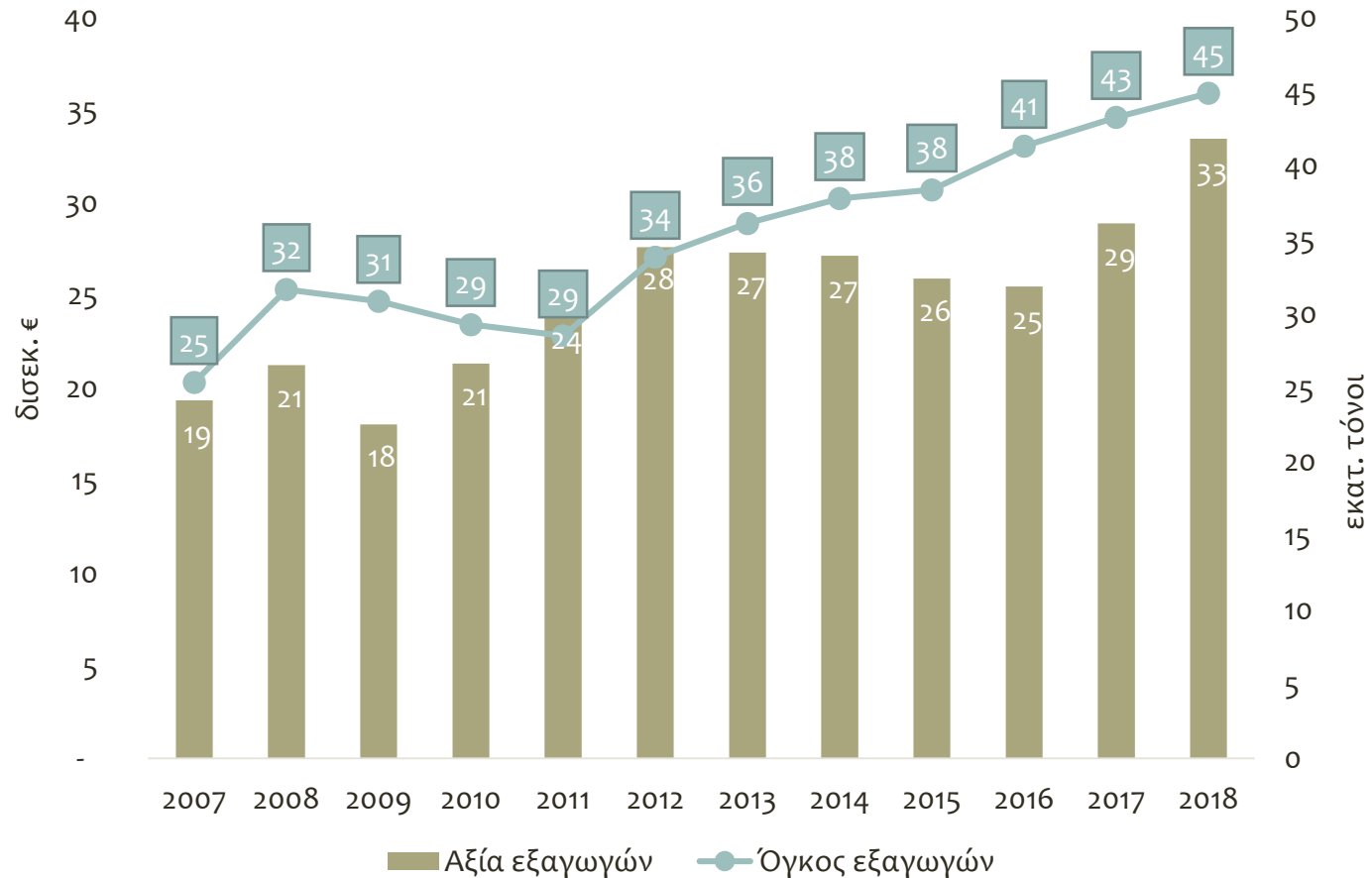

Εμπορικό Ισοζύγιο Αγαθών - Υπηρεσιών

*Προβλέψεις European Economic Forecast, autumn 2018, Ευρ. Επιτροπή
Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ.

Εξαγωγές Αγαθών

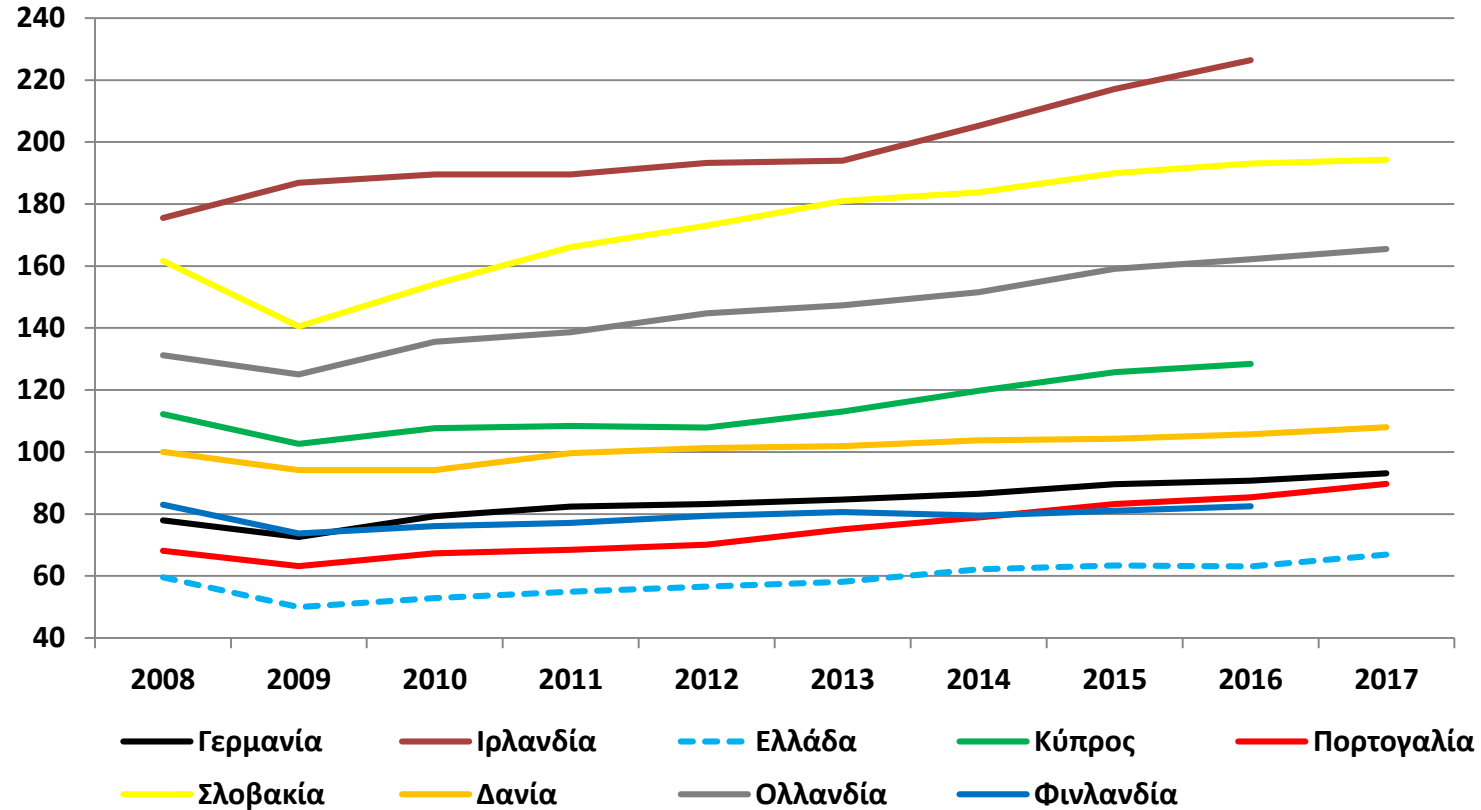

Πηγή: Eurostat

- Μεταβολή στην αξία εξαγωγών, 2007-2018: +73,1%
- Μεταβολή στον όγκο εξαγωγών, 2007-2018: +76,9%

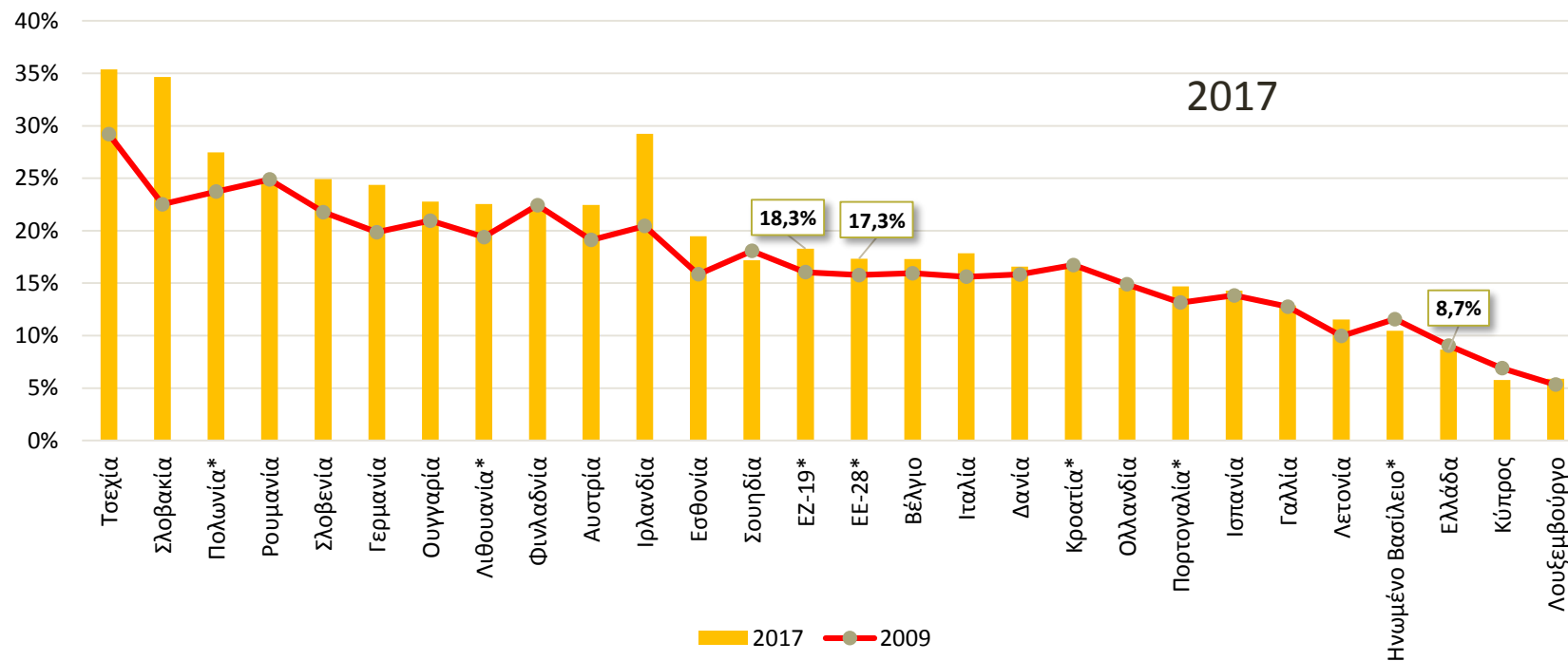
Μια κλειστή οικονομία

% ΑΕΠ

Πηγή: Eurostat

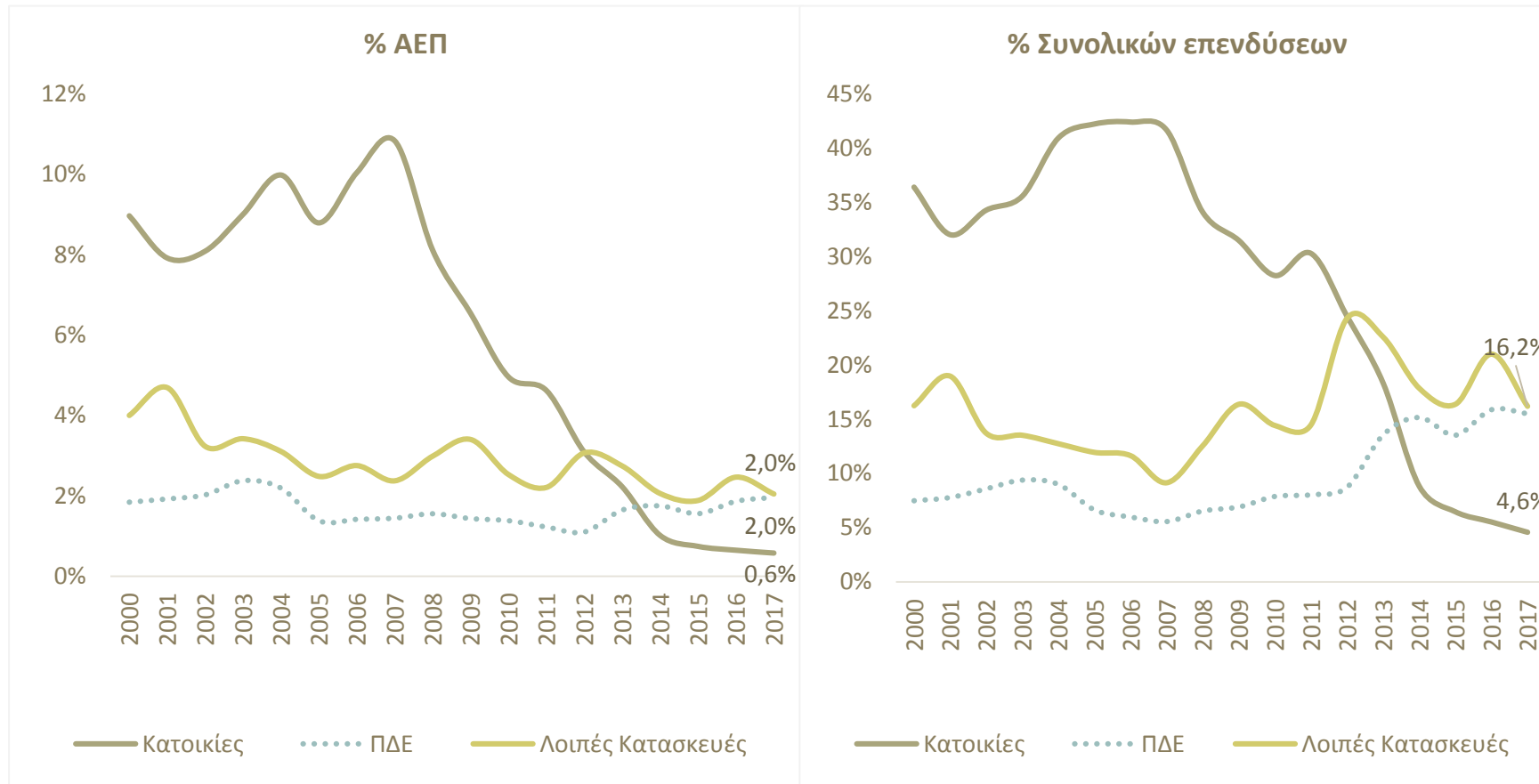
Χαμηλό μερίδιο της Μεταποίησης στο ΑΕΠ: 8,7%

Πηγή: Eurostat-National Accounts

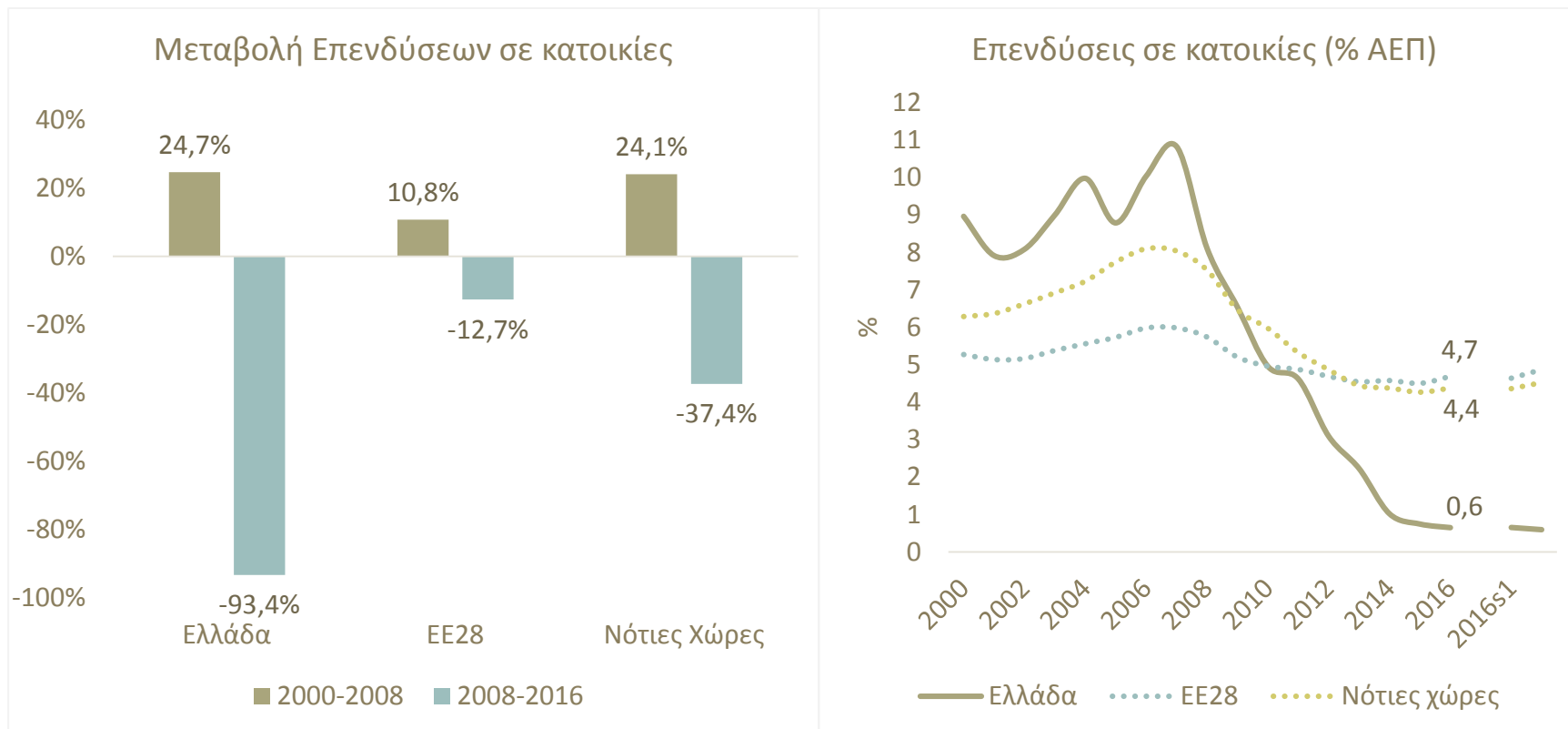
Αυξητικά από το 2015 και μετά

Οι επενδύσεις σε κατοικίες αντιστοιχούσαν το 2017 στο 0,6% του ΑΕΠ, έναντι 10,8% το 2007, ενώ οι επενδύσεις σε λοιπές κατασκευές διαμορφώθηκαν κοντά στο 2,0% το 2017, όπως και το ΠΔΕ

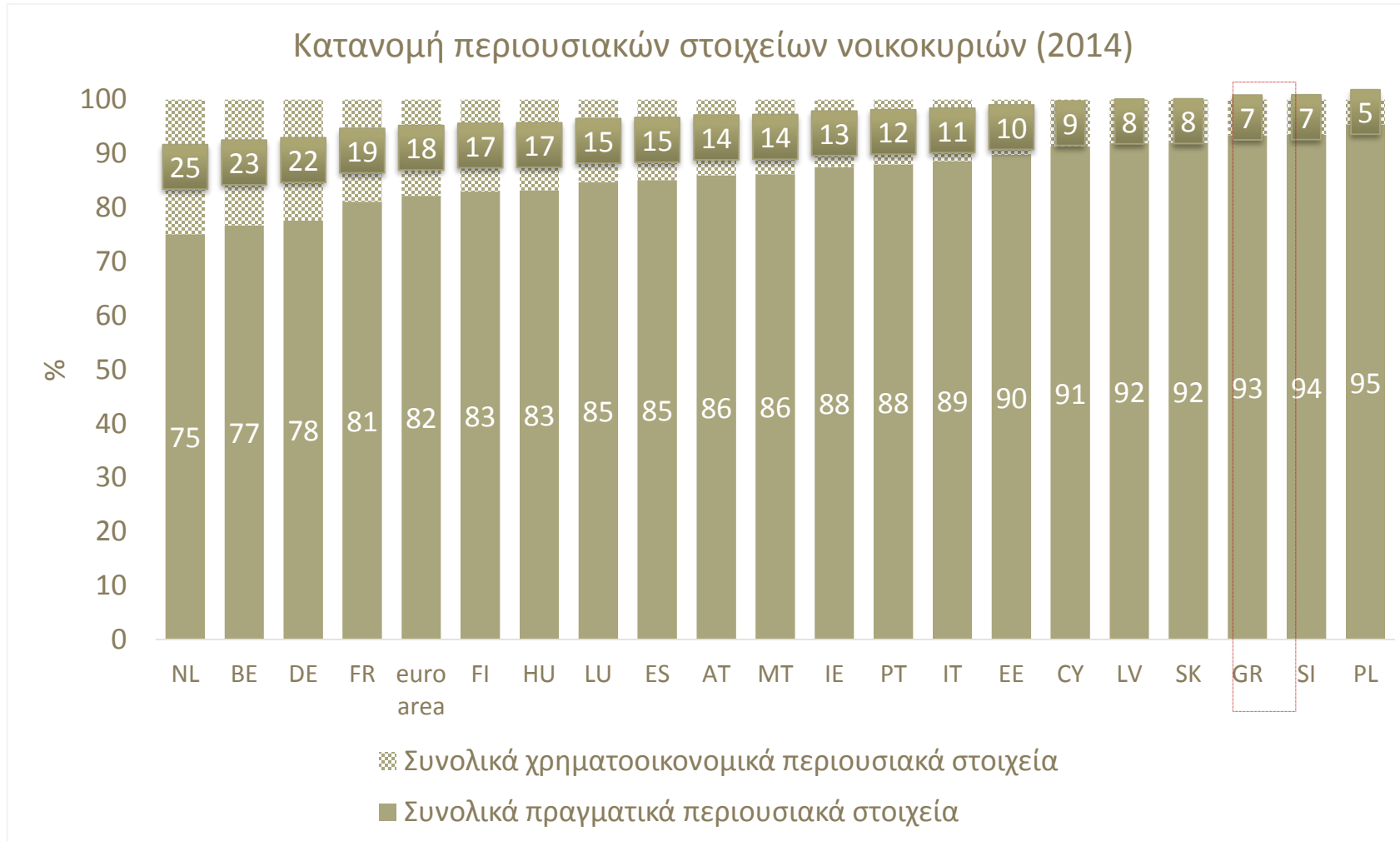
Η πτώση στις επενδύσεις σε κατοικίες περιόρισε το μερίδιό τους στις συνολικές επενδύσεις από 41,6% το 2007 σε μόλις 4,6% το 2017

Η ύφεση επηρέασε τις επενδύσεις σε κατοικίες σε όλη την Ευρώπη, ωστόσο η πτώση τους στην Ελλάδα ήταν τριπλάσια

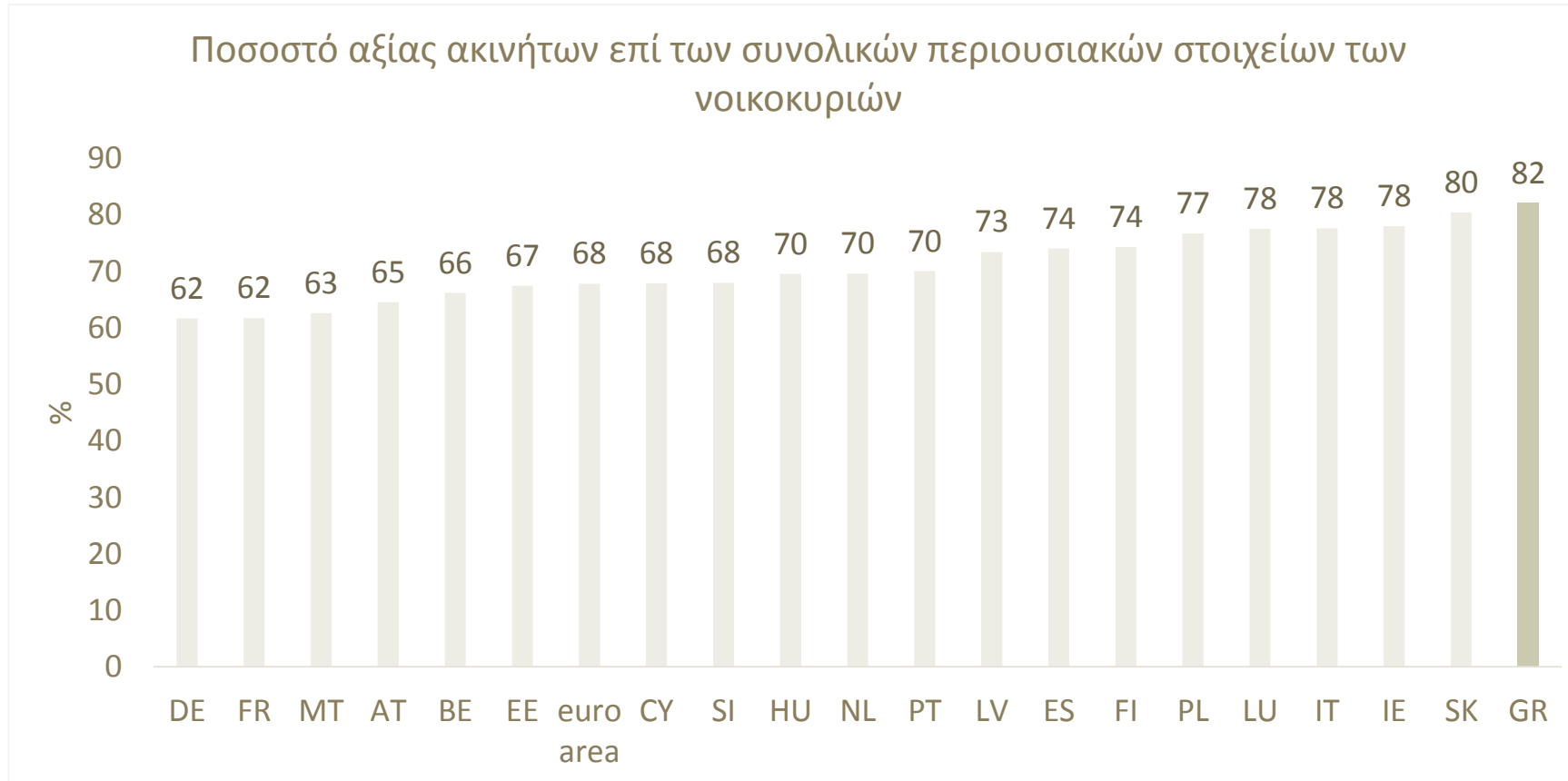

- Σε ΕΕ28 και Νότιες Χώρες* η πτώση των επενδύσεων «διόρθωσε» την άνοδο μέχρι το 2008
- Η προσέγγιση του μέσου όρου των Νοτίων Χωρών για το 2016 (4,4%) απαιτεί περίπου επιπλέον 6,5 δισεκ. ευρώ επενδύσεων σε κατοικίες σε ετήσια βάση

Η πλειονότητα των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών στην Ελλάδα αποτελείται από πραγματικά στοιχεία και το διάμεσο νοικοκυριό έχει εξαιρετικά περιορισμένα ρευστά στοιχεία

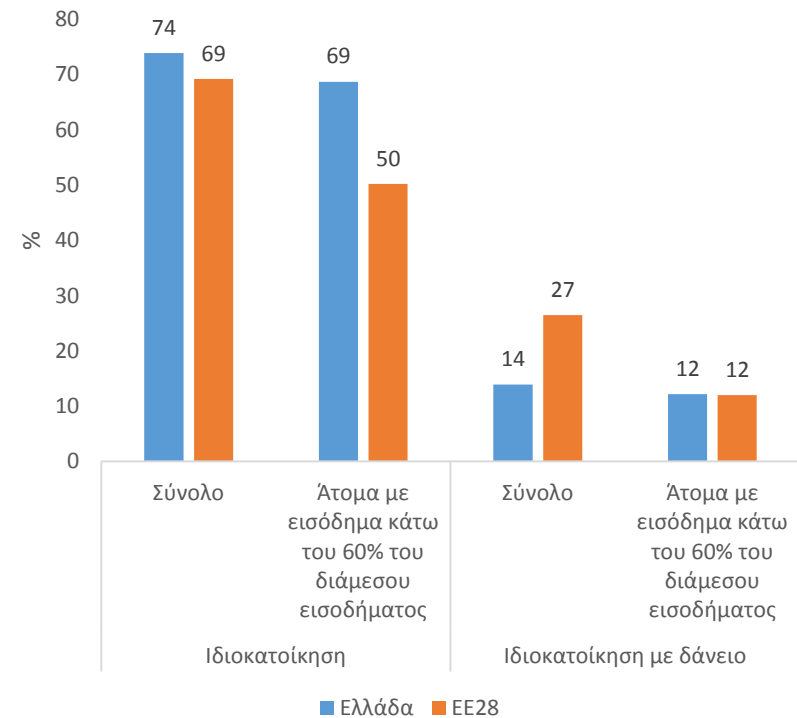
Η αξία των ακινήτων αποτελεί το 82% της αξίας του συνόλου των περιουσιακών στοιχείων του διάμεσου νοικοκυριού στην Ελλάδα – Η υψηλότερη τιμή στην Ευρωζώνη

Η κατανομή των περιουσιακών στοιχείων αντανακλά τη διαχρονική προτίμηση για τοποθέτηση των αποταμιεύσεων των ελληνικών νοικοκυριών σε ακίνητα

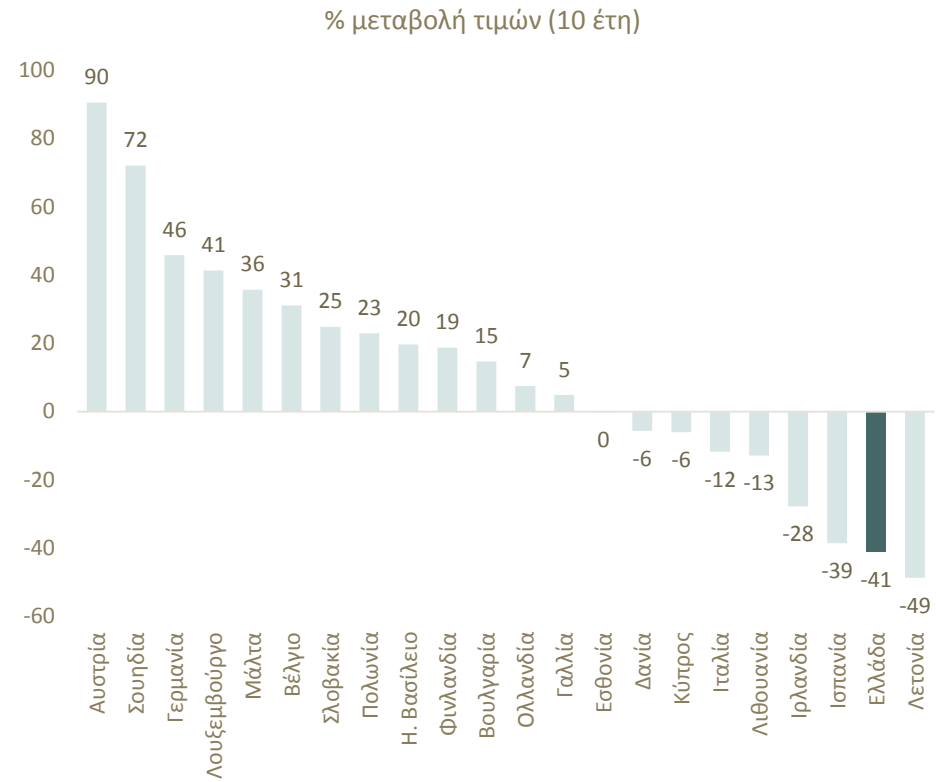
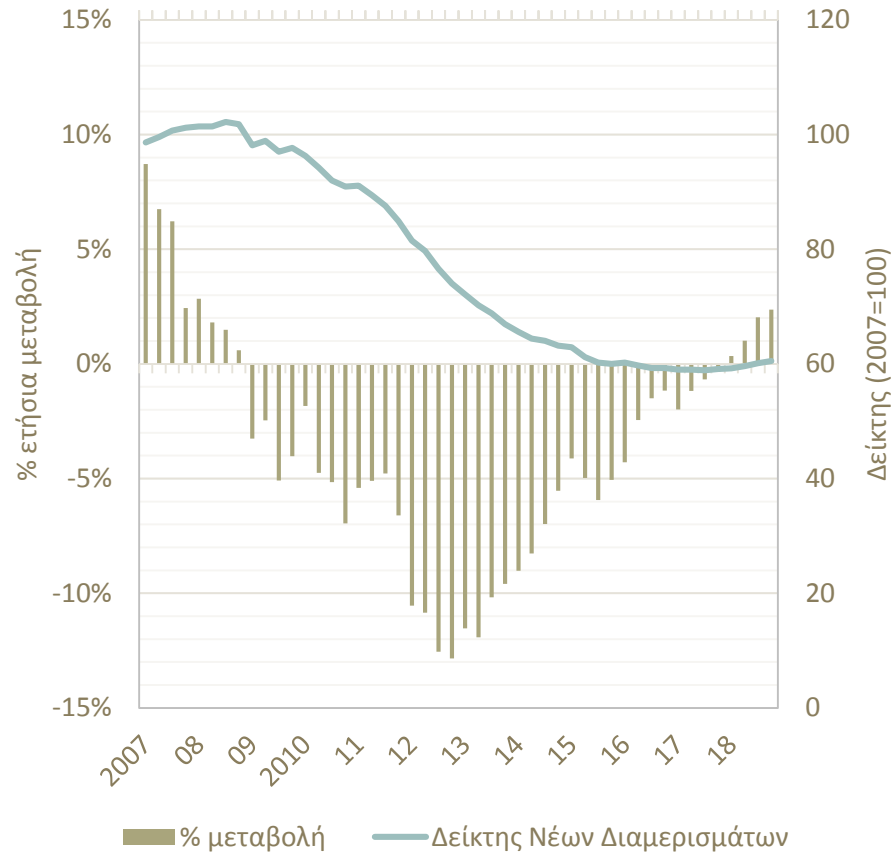

Το ποσοστό ιδιοκατοίκησης στην Ελλάδα είναι υψηλό (74%) και, παρά την ελαφρά πτωτική τάση, παραμένει υψηλότερο από τον μέσο όρο της ΕΕ28

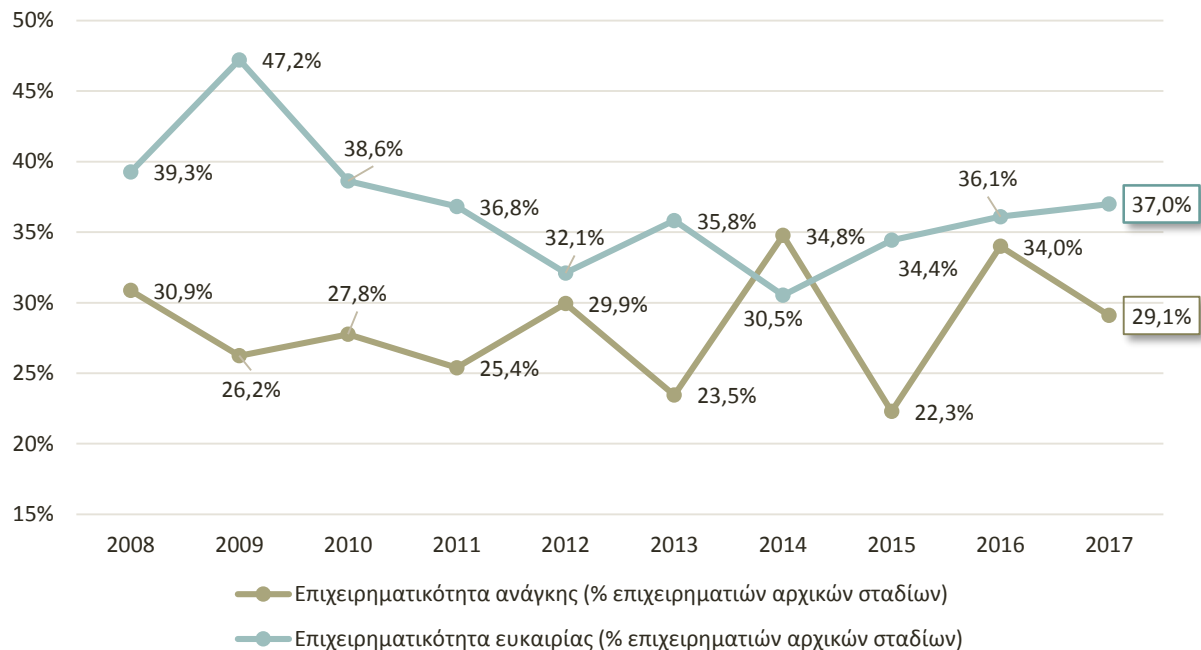
- Στην Ελλάδα υψηλότερο ποσοστό ιδιοκατοίκησης, ακόμα και στα νοικοκυριά με χαμηλό εισόδημα (68,7% έναντι 50,2% στην ΕΕ28)
- Στην ΕΕ28 γίνεται μεγαλύτερη χρήση δανεισμού για την ιδιοκατοίκηση (26,5%)

Οι τιμές των διαμερισμάτων μειώθηκαν κατά 40% μεταξύ 2007 και 2018

Μεταξύ των χωρών της ΕΕ, η Ελλάδα παρουσιάζει από τις μεγαλύτερες μειώσεις στις τιμές πώλησης ακινήτων τα τελευταία 10 έτη

Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ευκαιρίας το 2017 για τρίτη συνεχή χρονιά

Στις χώρες καινοτομίας...

Επιχειρηματικότητα ευκαιρίας: 53,5%

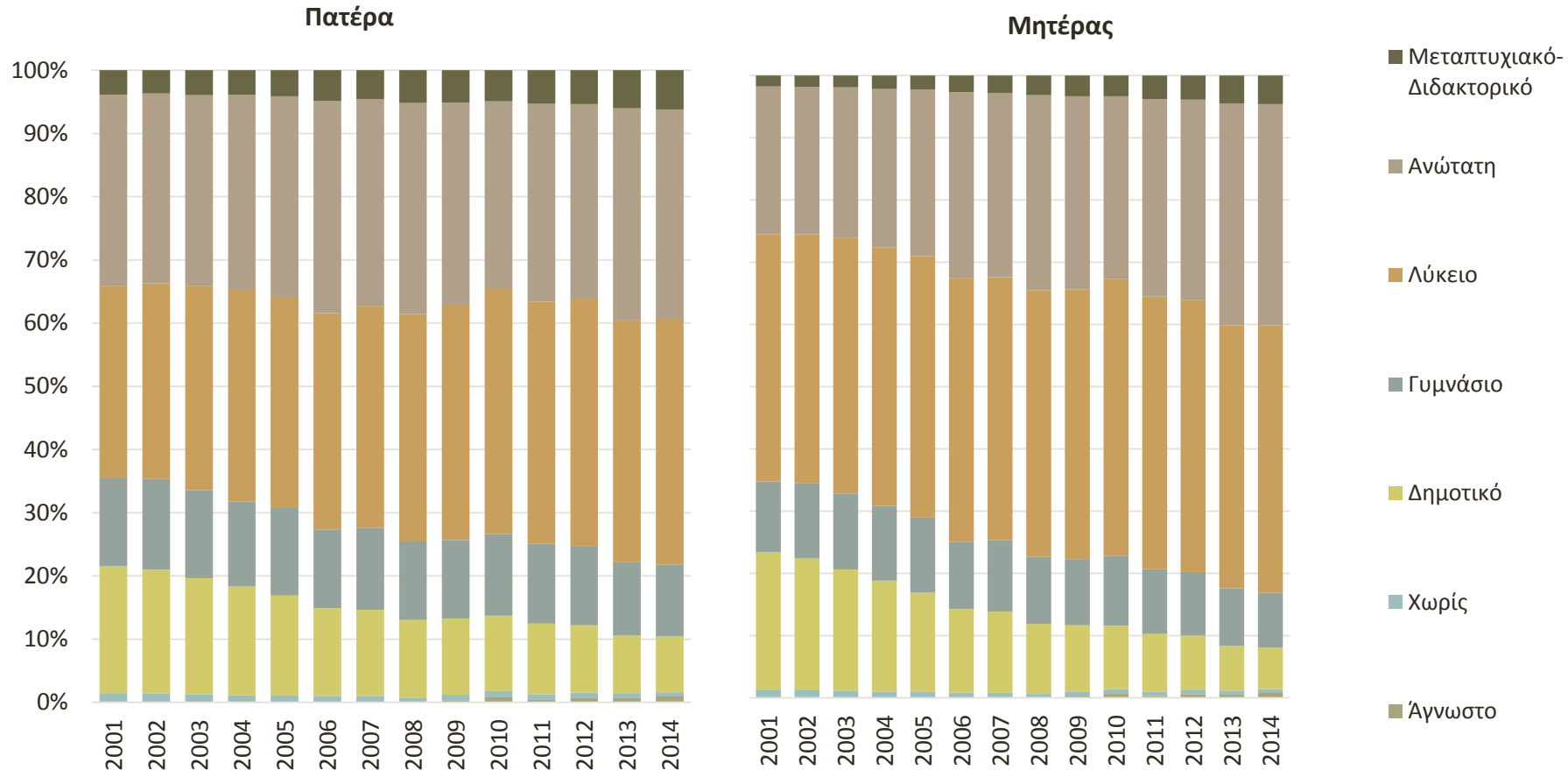
Επιχειρηματικότητα ανάγκης: 22,9%

Πηγή: Ετήσια Έκθεση Επιχειρηματικότητας 2017-2018, IOBE

- Γενικά σε χώρες με ιδιαίτερα υψηλή ανεργία των νέων (Κύπρος, Ιταλία, Ισπανία, κτλ), η ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων αποτελεί **μία βιοποριστική λύση και όχι μια επιλογή αξιοποίησης επιχειρηματικών ευκαιριών**
- Υπερτερεί η επιχειρηματικότητα ευκαιρίας της επιχειρηματικότητας ανάγκης, για 3^η χρονιά

Διαχρονική τάση ανόδου του επιπέδου εκπαίδευσης του συνολικού πληθυσμού. Παρά τις αυξομειώσεις η τάση δεν ανακόπτεται μετά την έναρξη της κρίσης.

Εξέλιξη επιπέδου εκπαίδευσης πατέρα-μητέρας, 2001-2014

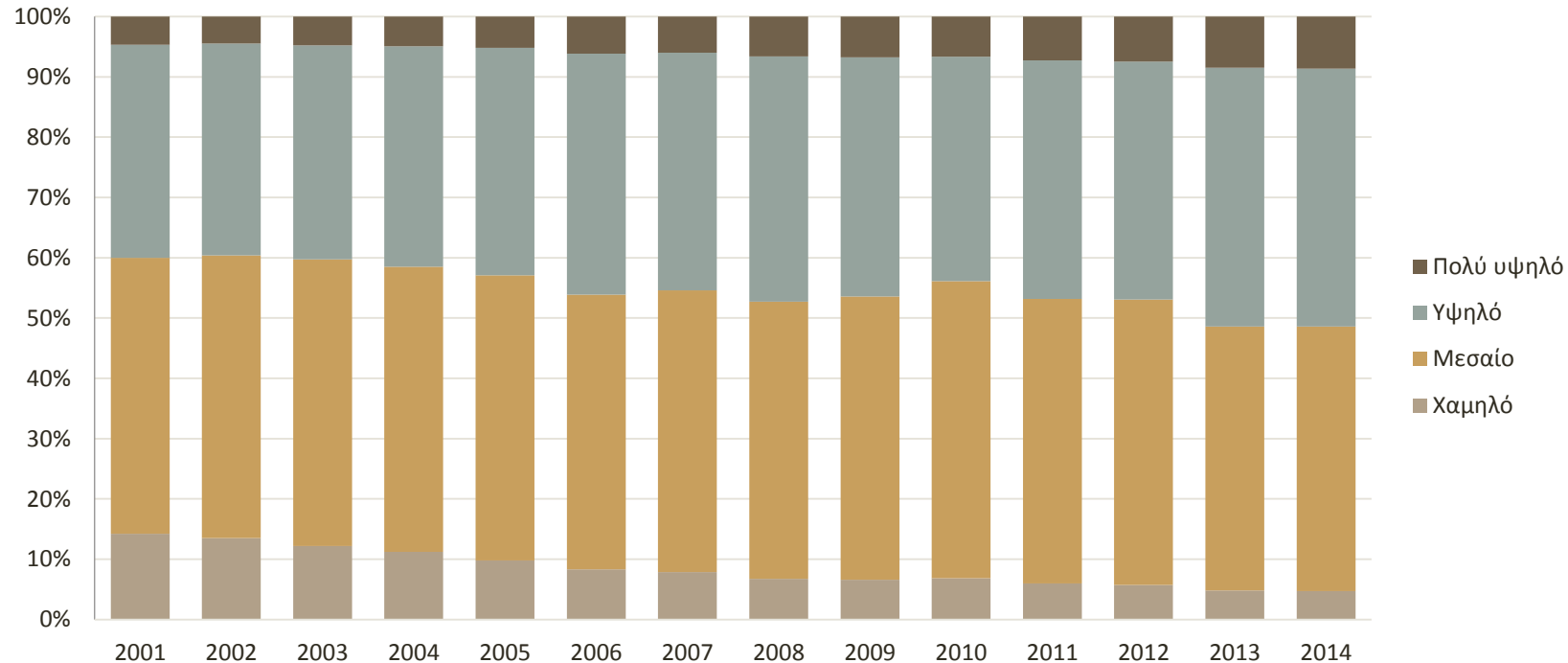

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ.

Μειώθηκαν τα ποσοστά φοιτητών με γονείς με εκπαίδευση στο Δημοτικό και το Γυμνάσιο.
Αυξήθηκαν σημαντικά τα ποσοστά φοιτητών με γονείς αποφοίτους Λυκείου, τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και μεταπτυχιακού/διδακτορικού.

Διαχρονική τάση αύξησης του ποσοστού φοιτητών από οικογένειες με «υψηλό» και «πολύ υψηλό» κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο, με αντίστοιχη μείωση στις οικογένειες με «μεσαίο» και «χαμηλό» κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο. Η τάση εντείνεται στη διάρκεια της κρίσης.

Εξέλιξη κοινωνικό-μορφωτικό επιπέδου νοικοκυριού, 2001-2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: ΙΟΒΕ.

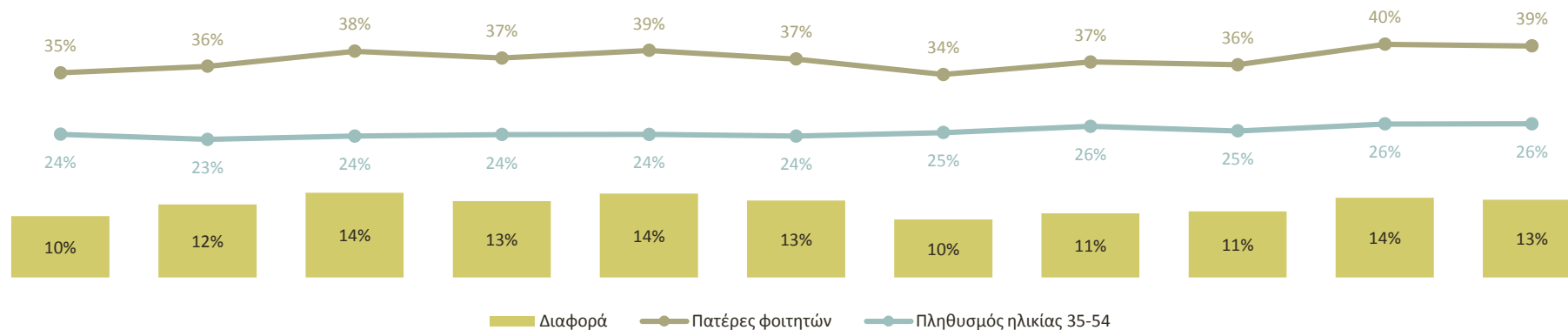
Αύξηση ποσοστού φοιτητών από οικογένειες με υψηλό κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο (από 36,3% το 2001 σε 42,3% το 2011 και 45,6% το 2014)

Αύξηση ποσοστού φοιτητών από οικογένειες με πολύ υψηλό κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο (από 2,1% το 2001 σε 3,4% το 2011 και 4,7% το 2014)

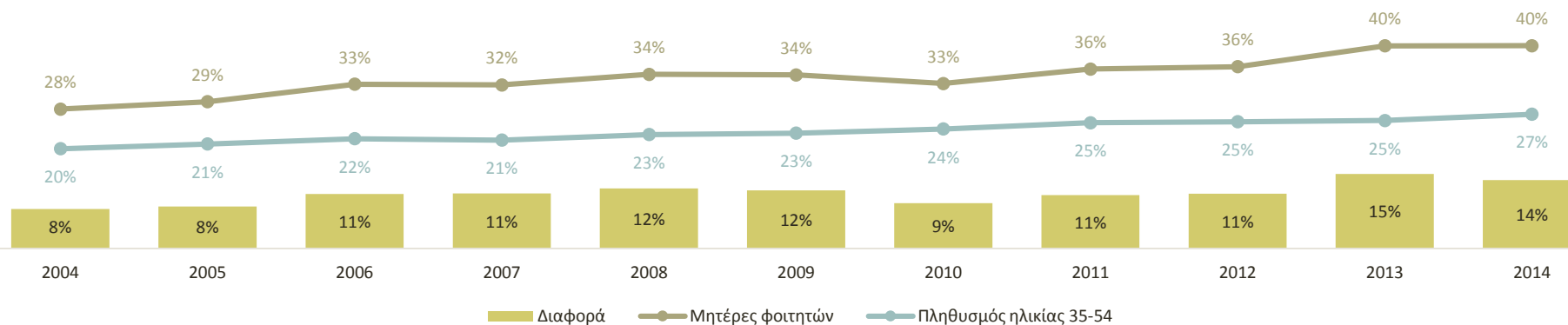
Μείωση ποσοστού φοιτητών από οικογένειες με μεσαίο κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο (από 52,1% το 2001 σε 47,1% το 2011 και 42,5% το 2014)

Η απόκλιση μεταξύ του ποσοστού φοιτητών με γονείς αποφοίτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και του ευρύτερου πληθυσμού μειώθηκε πριν την κρίση, αλλά αυξήθηκε από το 2014

Απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, άνδρες

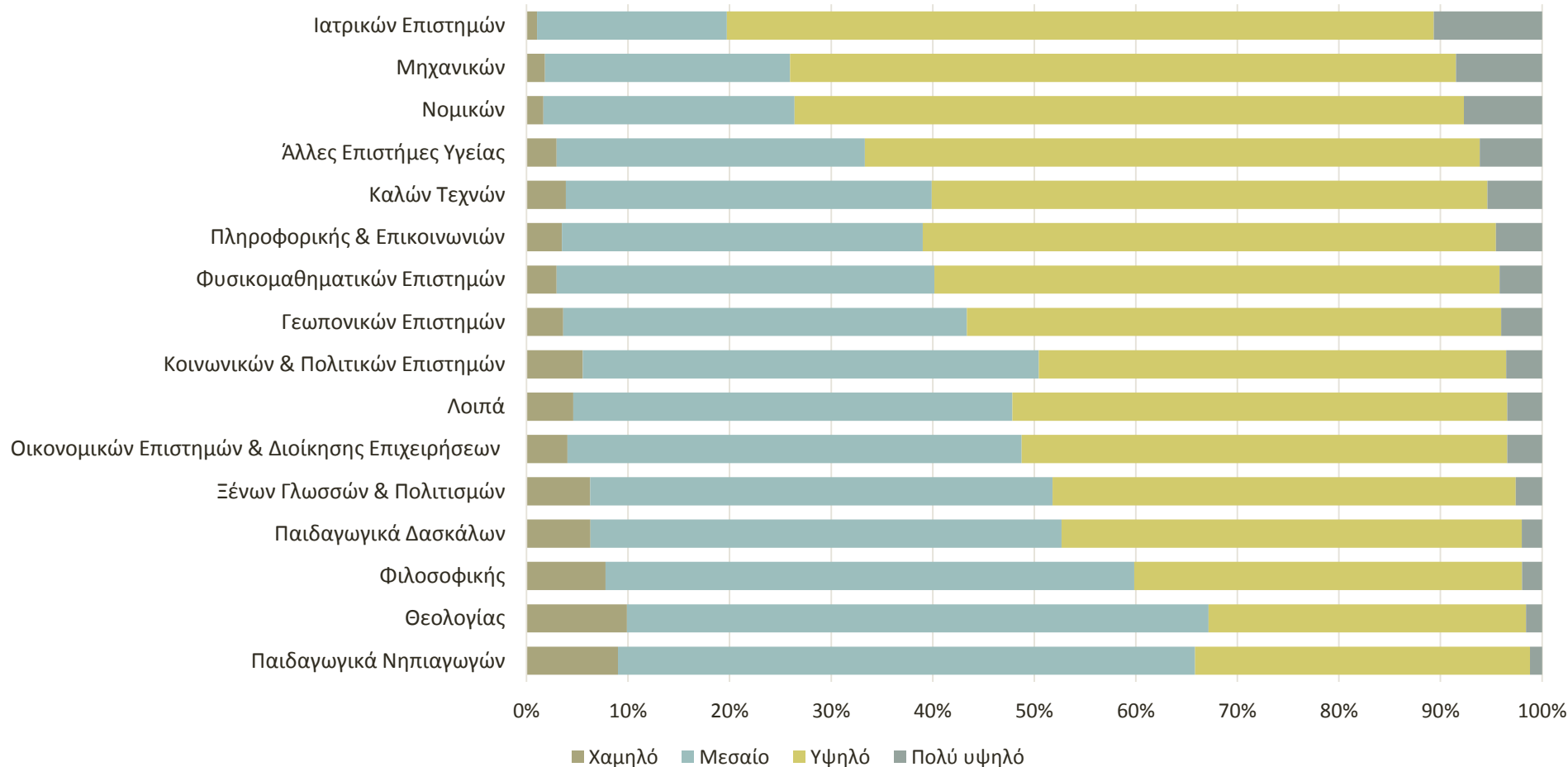
Απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, γυναίκες

Η απόκλιση μεταξύ του ποσοστού φοιτητών με πατέρα απόφοιτο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ευρύτερου πληθυσμού μειώθηκε από το 2006 στο 2009, για να ανέλθει και πάλι σε 13,2 π.μ. το 2014
 Η απόκλιση μεταξύ του ποσοστού φοιτητών με μητέρα απόφοιτο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και ευρύτερου πληθυσμού μειώθηκε από το 2006 στο 2009, αλλά αυξήθηκε μετά σε 13,6 π.μ. το 2014

Αυξημένα ποσοστά φοιτητών με «πολύ υψηλό» κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο γονέων στις πανεπιστημιακές σχολές ιατρικής, μηχανικών και νομικής.

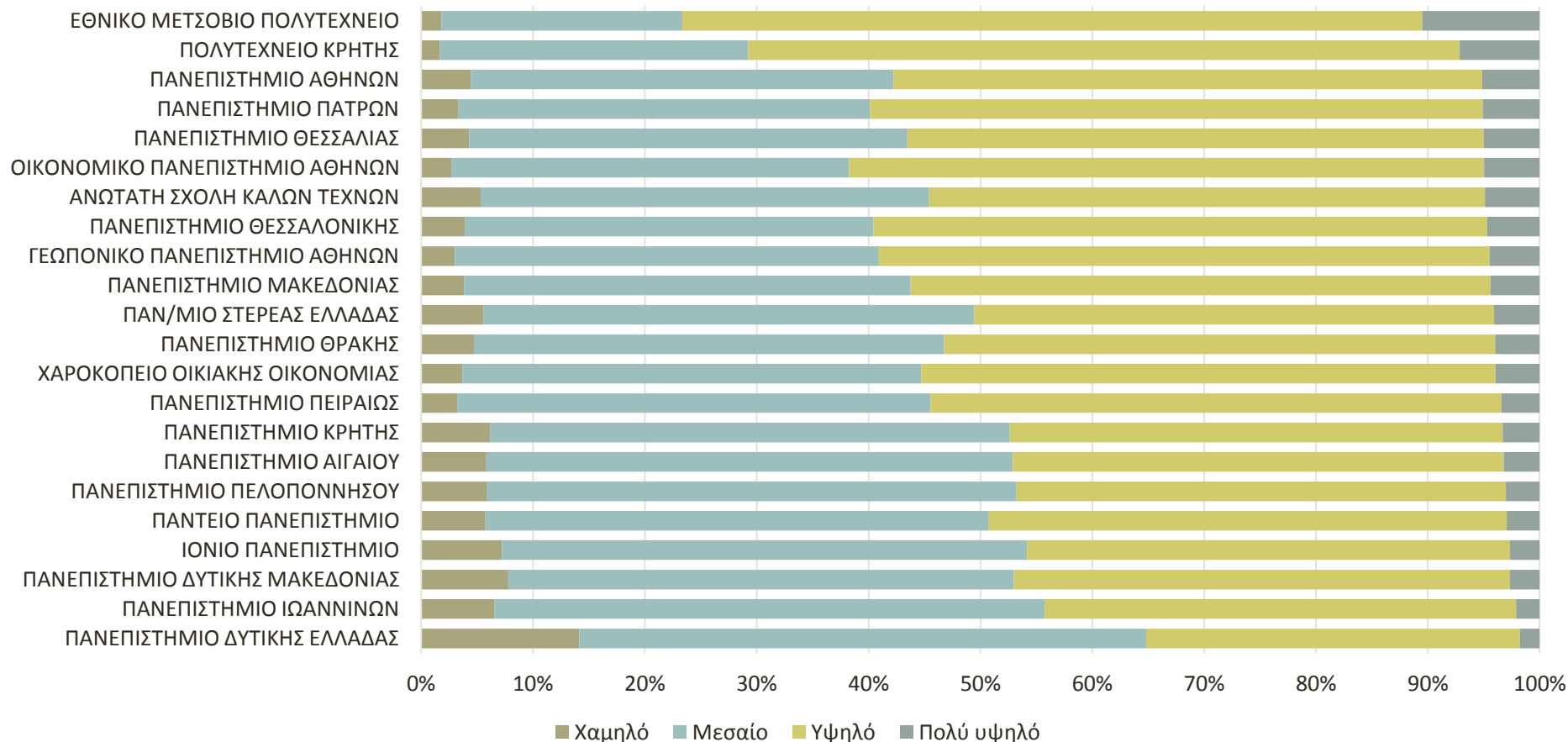
Κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο νοικοκυριού ανά πεδίο σπουδών στα πανεπιστήμια, Μ.Ο. 2001-2014

Πανεπιστημιακά ιδρύματα: Σημαντικές διαφορές στην οικογενειακή κοινωνικο-μορφωτική προέλευση των φοιτητών ανά ίδρυμα φοίτησης.

ΕΜΠ: 10,5% των φοιτητών προέρχονται από οικογένειες με πολύ υψηλό κοινωνικό-μορφωτικό επίπεδο. Στο 7,1% το αντίστοιχο ποσοστό στο Πολυτεχνείο Κρήτης. Το τρίτο υψηλότερο ποσοστό φοιτητών από το υψηλότερο κοινωνικό-μορφωτικό στρώμα της κοινωνίας καταγράφεται στο ΕΚΠΑ (5,1%)

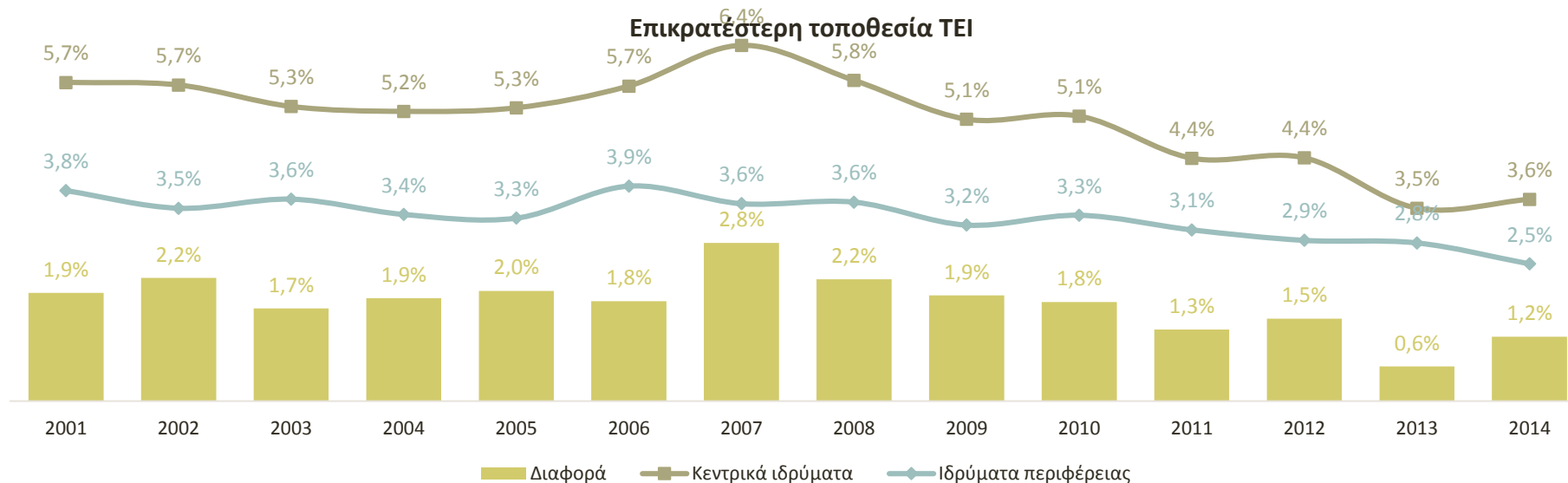
Κοινωνικό-Μορφωτικό επίπεδο νοικοκυριού ανά ίδρυμα πανεπιστημιακής εκπαίδευσης, Μ.Ο. 2001-2014

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Επεξεργασία στοιχείων: IOBE.

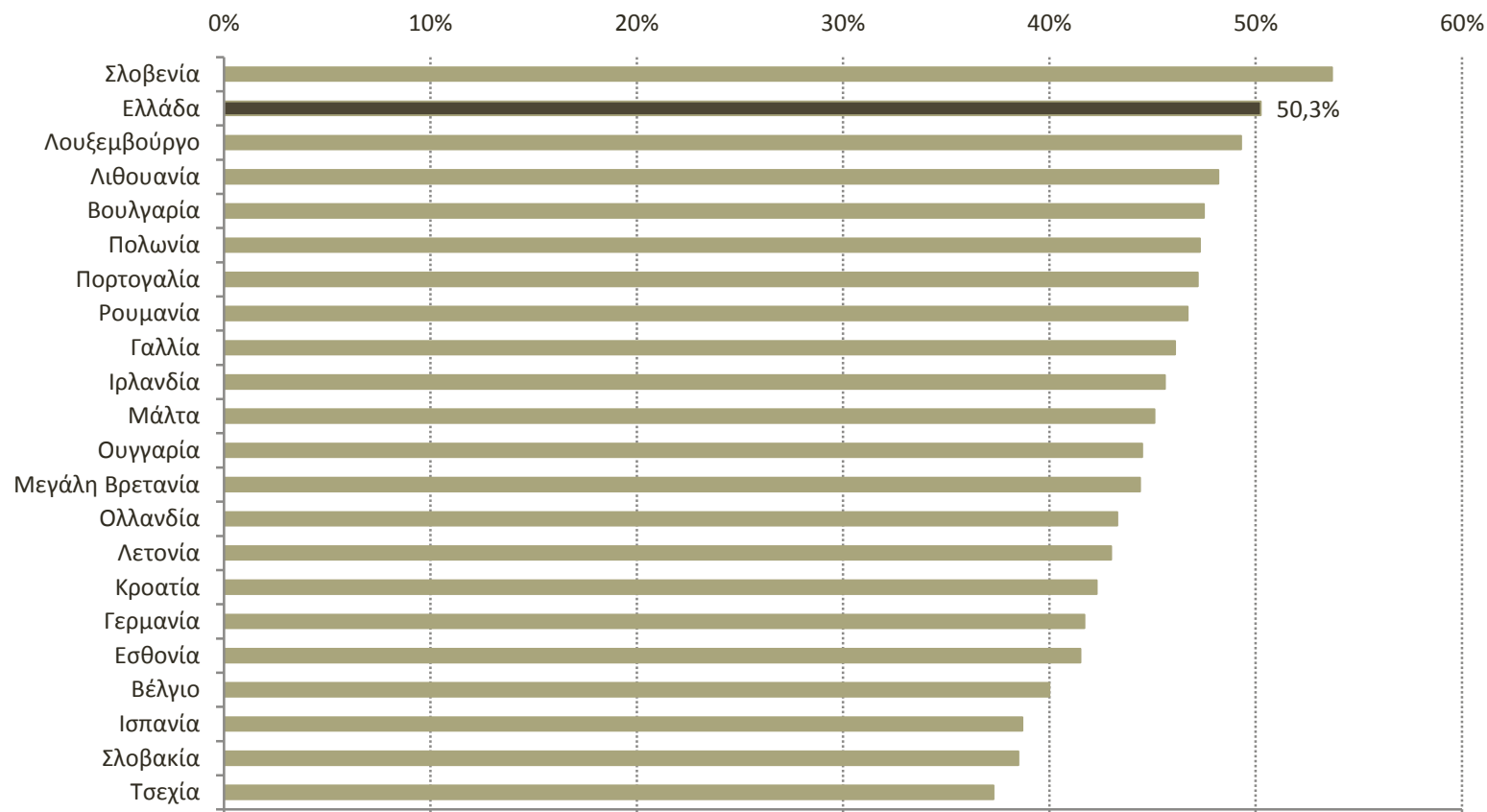

Ισχυρή εκπροσώπηση αποφοίτων ιδιωτικού σχολείου στα κεντρικά ιδρύματα

Η αμοιβή της μισθωτής εργασίας στην Ελλάδα παρουσιάζει ιδιαίτερα υψηλή συγκέντρωση

Κατώτατος Μισθός / Μέσος Μισθός πλήρους απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, 2017

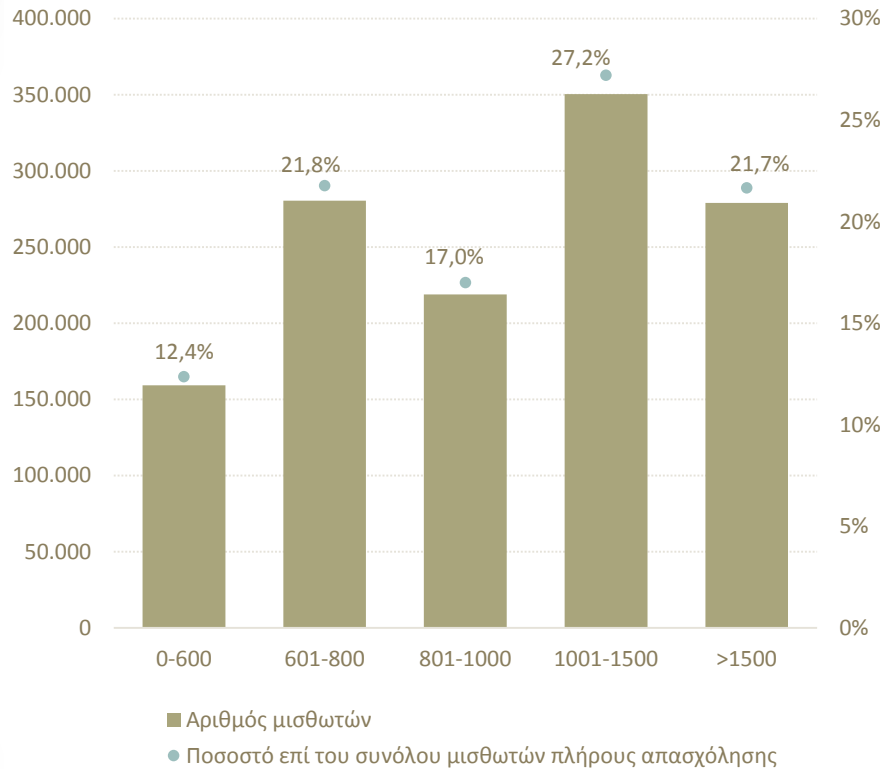

Πηγές: ΕΡΓΑΝΗ & ΙΚΑ για Ελλάδα, Eurostat για λοιπές χώρες

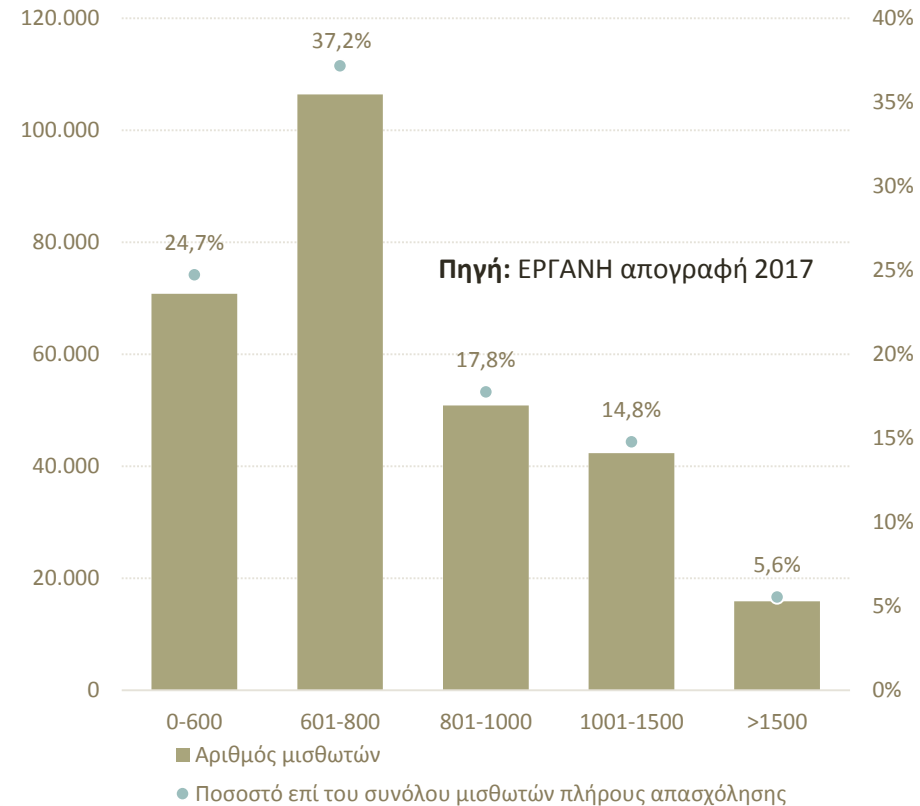
Η συγκέντρωση αμοιβών έγινε ακόμα εντονότερη με την πλέον πρόσφατη αύξηση του Κατώτατου Μισθού στις αρχές του 2019

Σημαντικό ποσοστό των μισθωτών στον ιδιωτικό τομέα αμείβονται με τον κατώτατο μισθό

Σύνολο των επιχειρήσεων, Οκτ. 2017

Μικρές επιχειρήσεις με 1-10 εργαζομένους, Οκτ. 2017

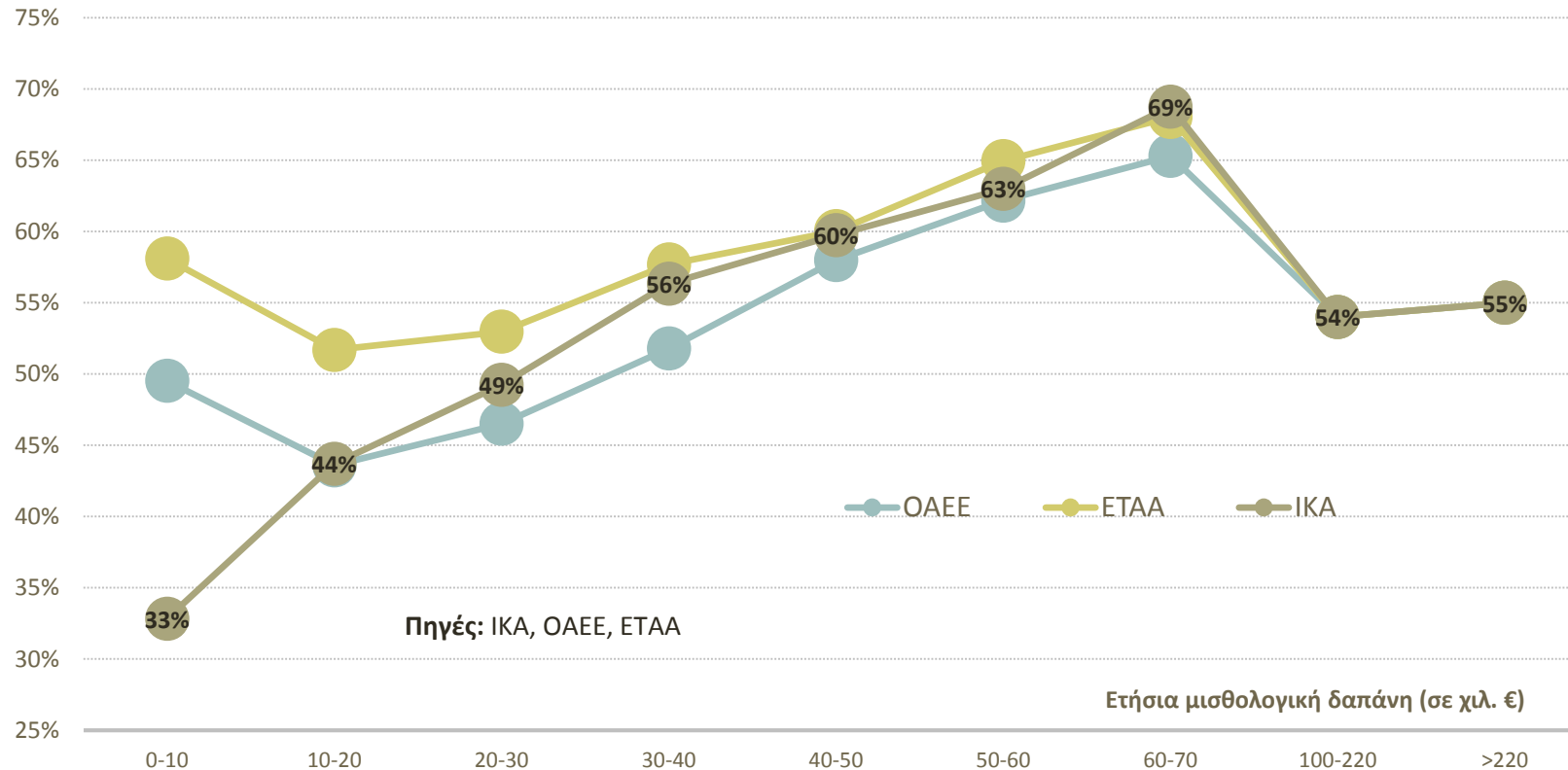

Το 2017, με τον κατώτατο μισθό αμειβόταν:

- Το 14% των μισθωτών πλήρους απασχόλησης
- Το 37% των μερικώς απασχολούμενων
- Το 32% των εργαζομένων σε επιχειρήσεις έως 10 ατόμων

Η οριακή επιβάρυνση από φόρους και εισφορές στα ανώτερα μεσαία εισοδήματα είναι εξαιρετικά υψηλή

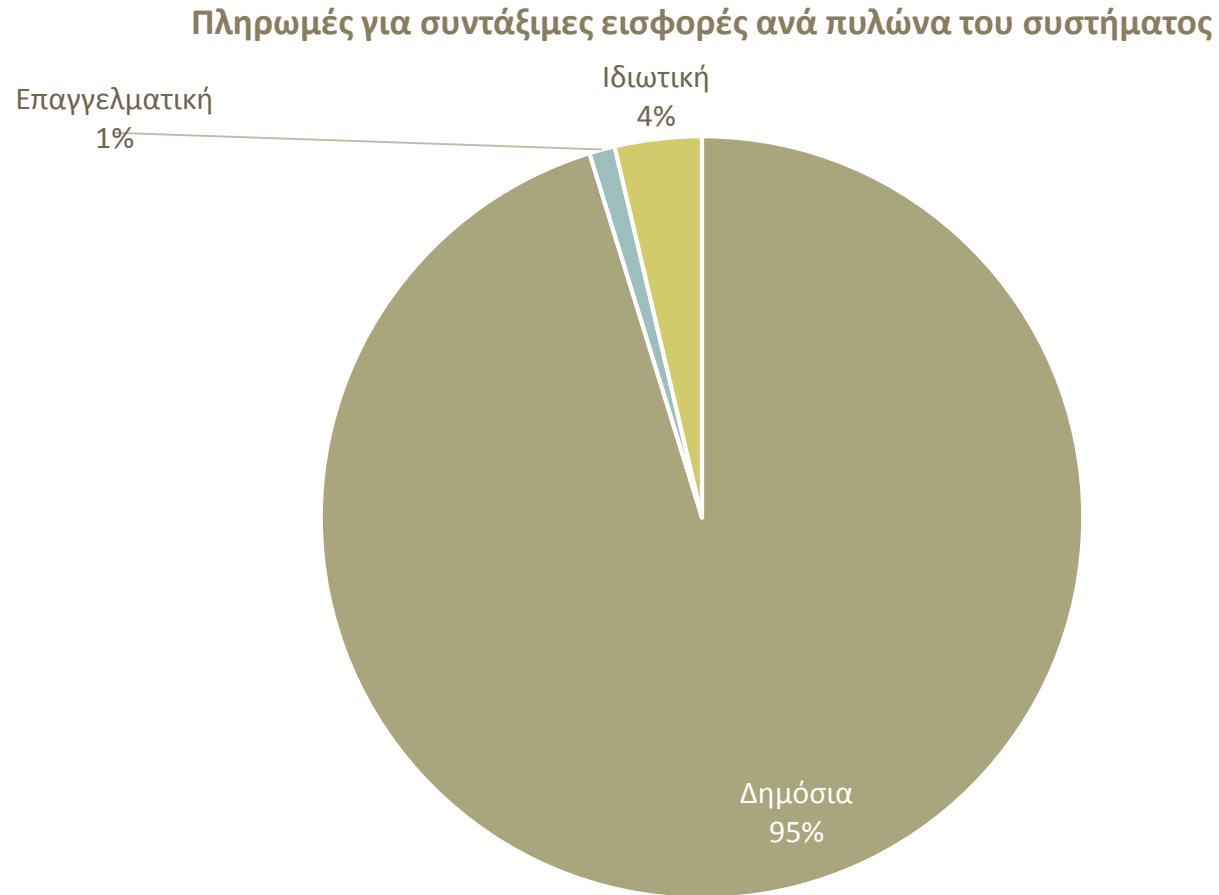
Οριακός συντελεστής επιβάρυνσης από φόρους & εισφορές, 2018

Ιδιαίτερα υψηλό κόστος εργασίας στο εύρος €40-80 χιλ.

- συνεισφέρει στη μετανάστευση εργαζομένων με υψηλές δεξιότητες (brain drain)
- για κάθε τρία επιπλέον ευρώ που δαπανά η επιχείρηση ως επιβράβευση για τον εργαζόμενο, τα δύο ευρώ καταλήγουν σε φόρους και εισφορές

Πολύ μικρό το μέγεθος των κεφαλαιοποιητικών πυλώνων του συνταξιοδοτικού συστήματος στην Ελλάδα σήμερα

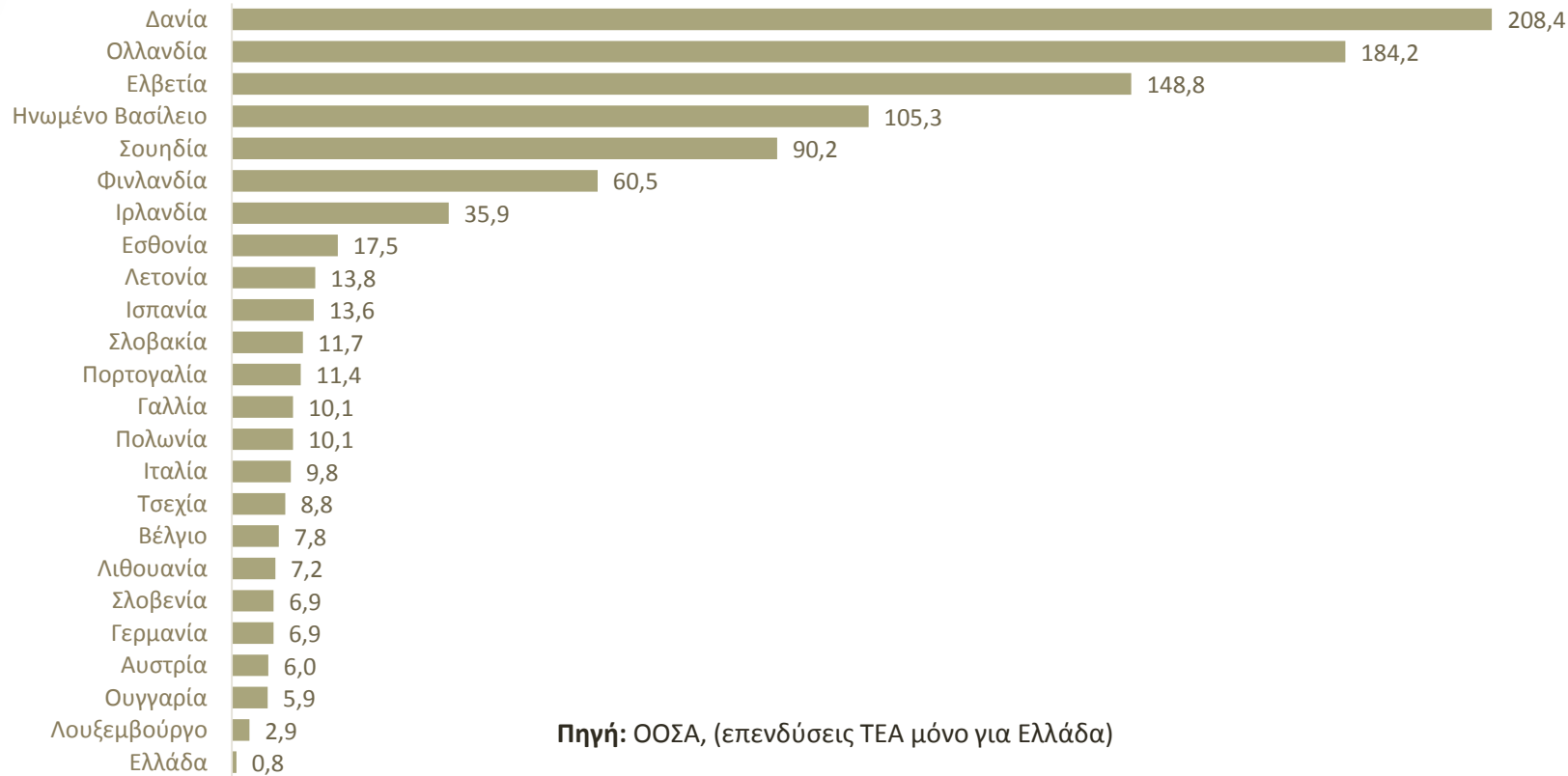

Πηγή: ΤΕΑ, ΕΑΕΕ

Απουσιάζει ο υποχρεωτικός συμπληρωματικός κεφαλαιοποιητικός πυλώνας, ενώ παραμένει ιδιαίτερα υψηλή η έκθεση στον δημοσιονομικό και στον δημογραφικό κίνδυνο

Ουραγός η Ελλάδα σε επενδύσεις από κεφαλαιοποιητικές εισφορές

Συνολικές επενδύσεις των παρόχων κεφαλαιοποιητικών και ιδιωτικών συντάξεων, ως % του ΑΕΠ, 2017

Πηγή: ΟΟΣΑ, (επενδύσεις TEA μόνο για Ελλάδα)

Εξαιρετικά μικρό μέγεθος επενδύσεων από εθελοντική συνταξιοδοτική αποταμίευση στην Ελλάδα σε σχέση με άλλες χώρες

Ελληνική οικονομία – κεντρικά χαρακτηριστικά

- Συνεχίζεται η υπερβολική εξάρτηση από το δημόσιο ταμείο
- Ασφυκτική κεντρική ρύθμιση των δημόσιων μονάδων από το κράτος
- Παθογένεια στα όρια διασύνδεσης ιδιωτικού και δημόσιου τομέα
- Κερδοφορία και ανταγωνισμός
- Η μεσαία τάξη και ο ρόλος της